

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2005

ANNA FICHTLOVÁ

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: *Předškolní a mimoškolní pedagogika*

Studijní obor: *Speciální pedagogika pro vychovatele*

Název BP :

HISTORIE DOMOVU MLÁDEŽE

Autor :

Anna Fichtlová

Ohučov 42

345 61 Staňkov

Podpis autora:_____

Vedoucí práce: PhDr. Jiřina Pávková

Počet:

stran	obrázků	Tabulek	grafů	zdrojů	příloh
84	0	0	0	50	19 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Ohučově dne 31.3.2005

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Ohučově dne: 31.3.2005

Anna Fichtlová

vlastnoruční podpis

Prohlášení o využití výsledků BP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce, a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení, kopírování apod.).

Jsem si vědoma toho, že: užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu bakalářskou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Anna Fichtlová

Podpis:

vlastnoruční podpis

Adresa:

Ohučov 42

345 61 Staňkov

Datum:

31.3.2005

Poděkování

Za cenné rady a odborné vedení v první řadě děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Jiřině Pávkové.

Dále děkuji všem, kteří byli ochotni podělit se mnou o své vzpomínky a zkušenosti, a těm, kteří mi umožnili přístup ke zdrojům a informacím, zvláště pak pracovníkům Státního okresního archivu v Horšovském Týně.

Název BP : **HISTORIE DOMOVU MLÁDEŽE**
Název BP : **HISTORY OF CHILDREN'S HOMES**
Jméno a příjmení autora: **Anna Fichtlová**
Akademický rok odevzdání BP: **2004 / 2005**
Vedoucí BP: **PhDr. Jiřina Pávková**

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou školských ubytovacích zařízení a vycházela z jejich historie i současného stavu. Jejím cílem bylo zmapovat domovy mládeže na Domažlicku po roce 1945 a postihnout jejich vývoj a funkci.

Práci tvořily tři stěžejní oblasti. Jedna oblast pomocí zpracování literárních pramenů popisovala historii a současnost regionu, druhá vývoj středního a učňovského školství na Domažlicku. Třetí oblast objasňovala vývoj, druhy, funkce a poslání školských ubytovacích zařízení v obecné rovině, popisovala historii konkrétních ubytovacích zařízení v regionu v daný časový úsek, zabývala se vývojem právních norem a pojetím výchovné práce v současných domovech mládeže.

Za přínos práce vzhledem k řešené problematice lze považovat shromáždění, utřídění a sepsání informací různých pramenů v jednotný celek. Zpracováním dostupných materiálů se podařilo v rámci možností zaznamenat informace, které mohou být základem pro další práce daného tématu.

Summary

The BA thesis dealt with the problems of school accommodation facilities and was based on their history as well as present state. Its aim was to map children's homes in the Domažlice region after 1945 and to cover their development and function.

The thesis consisted of three fundamental areas. The first area described the history and present times of the region using literary sources, and the second area focused on the development of secondary and apprentice educational systems in the Domažlice region. The third area clarified the development, kinds, functions and mission of school accommodation facilities on a general level, described the history of specific accommodation facilities in the region in a given period of time, and dealt with the development of legal norms and conception of educational work in contemporary children's homes.

Regarding the problems under study, the contribution of the thesis consists in the fact that information of different sources was gathered, sorted out and put together to form a consistent whole. Having investigated available materials as far as possible, the author managed to record information, which may become the basis for other studies on the given topic.

Seznam používaných zkratk

BŠP: Baťova škola práce

ČR: Česká republika

ČSR: Česká socialistická republika

ČSSR: Československá socialistická republika

ČSTV: Československý svaz tělesné výchovy

DD: dětský domov

DM: domov mládeže

EŠ: ekonomické školství

ISŠ: integrovaná střední škola

JŠŠ: jedenáctiletá střední škola

JZD: jednotné zemědělské družstvo

HT: Horšovský Týn

KNV: krajský národní výbor

LIAZ: liberecké automobilové závody

MNV: místní národní výbor

MŠ a MK: ministerstvo školství a ministerstvo kultury

MŠK: ministerstvo kultury

MŠO: ministerstvo školství a osvěty

MŠMT: ministerstvo školství , mládeže a tělovýchovy

MŠNO: ministerstvo školství a národní osvěty

MŠKI: ministerstvo školství, kultury a informací

MŠVU: ministerstvo školství , vědy a umění

NV: národní výbor

OA: obchodní akademie

ONV: okresní národní výbor

OŠ: odbor školství

OV KSČ: okresní výbor komunistické strany Československa

PČP: přádelny česané příze

PO ČSM: pionýrská organizace československého svazu mládeže

SČSP: svaz československo - sovětského přátelství

SČM: svaz české mládeže

SEŠ: střední ekonomická škola

SIŠ a SIU: střední integrovaná škola a střední integrované učiliště

SLTŠ: střední lesnická technická škola

SNB: sbor národní bezpečnosti

SOKA: státní okresní archiv

SOŠ a SOU: střední odborná škola a střední odborné učiliště

SOUZ: střední odborné učiliště zemědělské

SPD: středisko pracujícího dorostu

SPŠS: střední průmyslová škola stavební

SRPŠ: sdružení rodičů a přátel školy

SSM: socialistický svaz mládeže

SŠ: střední škola

SVA a.s: společnost pro výrobu autobusů

SVVŠ: střední všeobecně vzdělávací škola

SZeŠ: střední zemědělská škola

SZŠ: střední zdravotnická škola

SZTŠ: střední zemědělská technická škola

SZTŠe: střední zemědělská technická škola ekonomická

US: učňovské středisko

UŠ: učňovská škola

VD: výrobní družstvo

VMV: výchova mimo vyučování

VOŠ: vyšší odborná škola

VŠSZ: vyšší škola sociálně zdravotní

VZŠ: vyšší zdravotnická škola

ZDZ: západočeské dřevařské závody

ZeŠ: zemědělské školství

ZORŠ: základní odborná rolnická škola

ZOŠ: základní odborná škola

ZOU: zemědělské odborné učiliště

ZŠ: základní škola

ZTŠ : zemědělská technická škola

ZKNV: západočeský krajský národní výbor

ŽD : žákovský domov

OBSAH

Seznam používaných zkratk

1. ÚVOD.....	9
2. DOMAŽLICKO – historie a současnost.....	11
3. VÝVOJ ŠKOLSTVÍ NA DOMAŽLICKU – stupně a druhy škol.....	17
3. 1 Střední školství 1945 - 2005.....	21
3. 2 Učňovské školství 1945 - 2005.....	25
4. ŠKOLSKÁ UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ.....	28
4. 1 Vývoj, druhy, funkce a poslání školských ubytovacích zařízení.....	28
4. 2 Školská ubytovací zařízení na Domažlicku	48
4.2.1 Domovy mládeže v Horšovském Týně.....	48
4.2.2 Internát Prádelen česané přize Kdyně.....	56
4.2.3 Ubytovací zařízení učňovských škol v Domažlicích.....	59
4.2.4 Domov mládeže Boženy Němcové 115.....	61
4.2.5 Domov mládeže Chodské náměstí 72.....	66
4.2.6 Domov mládeže při Gymnáziu J.Š.Baara.....	68
4.2.7 Statistický přehled domovů mládeže.....	71
4. 3 Přehled právních norem.....	71
4. 4 Pojetí výchovné práce v současných domovech mládeže.....	76
5. ZÁVĚR.....	81
6. SEZNAM POUŽITÝCH ODBORNÝCH ZDROJŮ.....	82
7. SEZNAM PŘÍLOH.....	84
8. PŘÍLOHY	

1. ÚVOD

Téma bakalářské práce „Historie domovů mládeže“ jsem si zvolila na základě svých zájmů o historii, četbu, bádání, potřeby smysluplného využití volného času a také proto, že oblast školských ubytovacích zařízení je dosud málo prozkoumaná a ucelenější informace z historie domovů mládeže v domažlickém regionu chybí.

Dvacet čtyři roky jsem pracovala jako učitelka v mateřské škole, z toho sedm let ve funkci ředitelky. Po reorganizaci předškolního a základního školství jsem byla nucena změnit zaměstnání a na dalších sedm let jsem přijala funkci vychovatelky v rodinné buňce dětského domova, kde jsem se věnovala výchově osmi dětí s různým mentálním a tělesným postižením. V tu dobu jsem pocítila potřebu vysokoškolského vzdělání v oboru speciální pedagogiky. V současné době pracuji v jednotřídní speciální škole jako učitelka.

Cílem bakalářské práce je zmapovat domovy mládeže v domažlickém regionu od roku 1945 po současnost. K dosažení cíle bylo využito studia literatury, analýzy spisové dokumentace a rozhovorů s pamětníky. Po provedení zjištění historických pramenů a literatury v archivech, muzeích, knihovnách, ve školách, učilištích, domovech mládeže, školách a na městských úřadech, byla zpracována bibliografie tématu a literární prameny byly zhodnoceny z hlediska zkoumané tematiky práce. Většina informací byla získána z pamětních knih a kronik jednotlivých škol i obcí a především z archivní dokumentace, z Věstníků ministerstev školství a Sbírek zákonů.

Vlastní obsahovou strukturu práce tvoří hlavní problémové okruhy ve vývojové chronologii – region Domažlicko v historii i současnosti, vývoj školství ve zkoumané oblasti, přehled právních norem týkajících se ubytovacích zařízení a pojetí výchovné práce v současném domově mládeže. Praktická část zahrnuje školská ubytovací zařízení v domažlickém okrese, jež byla uspořádána chronologicky od nejstaršího po nejmladší od svého založení do současnosti. V každé kapitole je věnována pozornost oblastem Domažlicka a Horšovskotýnska.

Zjištěná historická fakta doplňují osobní zkušenosti a vzpomínky pedagogů, vychovatelů i ubytované mládeže, získané metodou dotazování mezi tazatelem a

respondentem. Ze základních dostupných materiálů jsou reprodukční technikou získány dokumentační přílohy obsahující žádosti o zřizování internátů při školách a učilištích, první záznamy o ubytovacích zařízeních ve sledovaném regionu, statistické přehledy domovů mládeže v daném období v republice, kraji i okresu, vzpomínky pamětníků na pobyt v ubytovacím zařízení, fotografie některých popisovaných domovů mládeže a přehled zákonů, které se zrušují podle zrušovacích ustanovení nového školského zákona.

2. DOMAŽLICKO – historie a současnost

Bakalářská práce se zabývá historií jednoho typu školských ubytovacích zařízení – domovy mládeže. Úvodní část přibližuje region, ve kterém se DM nacházejí.

Domažlický okres vznikl při územní reorganizaci v roce 1960 sloučením bývalých okresů Domažlice, Horšovský Týn a části okresu Stod. Na území o rozloze cca 1.118 km čtverečných žije podle posledního sčítání lidu v roce 2000 cca 60 000 obyvatel.

Zhruba třetina okresu je pokryta lesem. Největší lesní komplexy se táhnou v souvislém pruhu podél státní hranice se Spolkovou republikou Německo. Od jihu sem zasahuje Šumava, severozápadně pokračuje Český les a mezi další souvislé plochy lesů patří Kdyňské vrchy. Územím protéká řeka Radbuza.

Největším městem okresu s cca 11 000 obyvateli jsou **Domažlice**.

Původ a založení Domažlic nelze s přesností určit. Patrně souvisí s hradem, který tu stál k obraně země. Nazýval se Tuhošť, z něhož se odvodil německy Taus. Nejstarší zmínky o významné lokalitě Domažlice se vztahují k roku 993. Osadou probíhala obchodní stezka z bavorského Řezna na Prahu a odtud až do Polska. V roce 1242 povýšil Přemysl Otakar II. osadu Domažlice na město. Současně s městem vznikl i Chodský hrad.

Řekneme-li Domažlice, snad každý si představí Chodsko s jeho tradicemi, zvyky, obyčeji, kroji, keramikou, chodským nářečím „bulačinou“, přetrvávající, zvláště na chodských vesnicích, dodnes.

Když v 10. století kníže Boleslav I. zajišťoval obranu zemských stezek, dostali strážci hranic, Chodové, přímo od panovníka svá práva, která v roce 1325 byla Janem Lucemburským potvrzena písemně. V majestátu bylo stanoveno, že 11 chodských vesnic (Postřekov, Klenčí, Chodov, Draženov, Újezd, Stráž, Tlumačov, Mrákov, Klíčov, Lhota a Pocinovice), podléhá jen královskému purkrabímu sídlícímu na Chodském hradě v Domažlicích, jsou osvobozeny od roboty, mohou těžit a prodávat dřevo a volně lovit v lesích. Jan Lucemburský též Domažlice dvakrát navštívil, a to v roce 1318 se svou ženou Eliškou a v roce 1331. Přestože v Domažlicích na Chodském hradě sídlila chodská samospráva a byla tu uložena privilegia, Domažlice mezi Chodsko nepatřily.

Císař Karel IV. udělil Chodům majestáty dva. Roku 1342 nařídil, že Chodové nejsou povinni platit víc, než 20 pražských grošů do královské komory a roku 1360 stanovuje, že

v jejich vesnicích nesmí šlechta ani cizozemci nabýt žádného majetku, ani se usadit. Také Karel IV. pobýval roku 1347 v chodských vesnicích.

14.8.1431 proběhla před branami Domažlic vítězná bitva husitů nad křižáky.

Za krále Jiřího z Poděbrad obdrželi Chodové roku 1458 majestát, ve kterém jim bylo dáno právo na vlastní pečeť, znak a prapor.

Na konci 15. století získali Chodsko do zástavy Švamberkové a mezi lidem začaly první nepokoje. Situace se nezlepšila ani po roce 1585, kdy Chodsko získalo do zástavy město Domažlice.

V roce 1621 připadlo Chodsko do zástavy Wolfu Vilémovi z Lamingenu (známý z literatury jako Lomikar) a roku 1630 mu bylo dědičně prodáno, čímž chodská privilegia přestala platit a Chodům bylo uloženo věčné mlčení. Chodové však nemlčeli a ke svým právům se znova a znova hlásili. Při poslední vzpouře v roce 1693 u Pocinovic byli Chodové krvavě poraženi a jejich vůdci uvězněni. Zástupce Chodů Jan Sladký Kozina byl 28.11.1695 v Plzni na veřejné popravě pro výstrahu oběšen.

Lamingen se stal i pánem Chodského hradu, který tvoří dominantu Domažlic. Roku 1671 ho zpustlý prodal Domažličanům. Zbytky hradu byly v letech 1726 – 1728 přestavěny na solnici. V roce 1822 v něm sídlila městská správa, po roce 1850 se do jeho zdí nastěhovaly státní úřady a škola. Ve 20. století byl po požáru roku 1995 zrekonstruován a v současnosti jsou v něm expozice archeologie, historie, národopisu a přírody Chodska.

Druhou dominantou města je věž arciděkanského kostela Narození Panny Marie, která patří ke stavbám zcela unikátním a mezi věžemi českých měst a kostelů drží primát hned ze dvou hledisek. V českém a patrně i středoevropském prostředí neexistuje druhá válcová kostelní, případně městská věž, která by se mohla domažlické věži rovnat. Druhý primát drží svým výrazným, téměř 60 cm vychýlením z kolmé osy. Pro tuto vlastnost je také nazývána „šikmou“ věží.

O kostele už je dochovaná zmínka z roku 1111. Trojlodní kostel přestavěný v gotickém slohu zasáhl v roce 1747 ničivý požár. Plány na přestavbu ohněm zničeného kostela přezkoumával sám slavný barokní stavitel Kilián Ignác Dienzenhofer. Barokní přestavba probíhala v letech 1751 – 1756. V roce 1822 vypukl v Domažlicích velký požár, který kostel opět silně poškodil. Důkladná oprava arciděkanského kostela Narození Panny Marie proběhla v roce 1892 a tuto podobu má kostel dodnes.

V roce 1287 byl pod patronací Václava II. a jeho choti Jitky Polské založen augustiniánský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Za husitských válek byl

kostel i klášter vypálen a vzmáhat se začal až po roce 1620. Byl barokně přestavěn a dobudován v roce 1671. Ve zdech augustiniánského kláštera našlo **ubytování** koncem 19. století také několik studentů věhlasného domažlického gymnázia a po roce 1945 i studenti dalších středních škol. Po roce 1948 byly budovy kláštera vydrancovány a pak svěřeny vojenskému útvaru jako nouzová kasárna. Po roce 1989 v důsledku politických změn ve státě se do kláštera mohli po čtyřiceti letech vrátit augustiniáni.

Dalšími církevními památkami města Domažlic jsou barokní kaple svatého Jana z Nepomuka na Týnském předměstí z roku 1699 a pseudorománská kaple sv. Anny na cestě ke kostelíku sv. Vavřince na Veselé hoře (Vavřinečku).

Domažlice jsou spojeny se jmény slavných osobností českého kulturního života minulých století. V Příhodově parku vytvořil v roce 1880 Josef Václav Myslbek pomník děkana Příhody. Na Dolním předměstí se nachází Muzeum Jindřicha Jindřicha, skladatele a etnografa. Pamětní desky na výjimečně zachovalých gotických, renesančních, barokních i empírových domech připomínají pobyty Boženy Němcové, Josefa Kajetána Tyla, Jaroslava Vrchlického (zemřel v domě číslo 125 na náměstí Míru 9.9.1912), Aloise Jiráska, T.G. Masaryka, Karla Havlíčka Borovského, Elišky Krásnohorské. Narodil se tu spisovatel Karel Matěj Čapek – Chod (1860-1927), na městské škole studoval mimo jiné Mistr Jan Campanus – Vodňanský. Mezi studenty domažlického gymnázia patřil Josef Dobrovský, František Palacký, Karel Jaromír Erben, klenečský rodák Jindřich Šimon Baar (1869 – 1925, známý romanopisec, maturoval v roce 1888 s vyznamenáním).

Ve městě, vyhlášeném městskou památkovou rezervací, se každoročně v srpnu na sv. Vavřince konají folklorní Chodské slavnosti.

Druhým významným střediskem regionu s bohatou historií a cca 4 600 obyvateli je **Horšovský Týn**.

Zprávy o zdejším osídlení pocházejí již ze středověku. V 10. století vzniklo v Praze biskupství, které rozdělilo zemi na řadu tzv. archidiakonátů, mezi něž patřil i **Horšov**. V roce 1184 pak už v něm bylo hospodářské a správní středisko zdejšího velkého panství pražských biskupů a horšovský archidiakonát dohlížel na více než 50 far v kraji od Přimdy po Touškov. V Horšově stál opevněný biskupský dvorec, ze kterého později vznikla tvrz a pozděně románský biskupský tribunový kostel Všech svatých. Ten se zachoval dodnes i s patrnými ukázkami gotické a barokní přestavby. Význam Horšova zanikl ve 13. století, kdy za biskupa Jana III. z Dražic (1258 - 1278) vyrůstalo na skalnatém ostrohu nad řekou

Radbuzou 2 km od Horšova směrem na Domažlice nové biskupské sídlo, pevný raně gotický hrad. Při východní zdi se pak za Tobiáše z Bechyně (1278 - 1296) rozrůstalo poddanské městečko, povýšené za Arnošta z Pardubic (1343 - 1364) na město **Horšovský Týn**. Z této doby pochází kamenné hradby, jejich zbytky je možno vidět na severní straně v zámeckém parku.

Horšov zůstal součástí horšovskotýnského panství až do roku 1945. Tvrz i dvorec zanikly - kamení bylo použito při stavbě horšovské obory, kterou zde vybudoval koncem 16. století poslední český majitel Vilém z Lobkovic. Horšovská obora existuje v základech dodnes, i když už v ní není všech tehdejších devět rybníků, důmyslně propojených vodními kanály vedoucími vodu až z Radbuzy, ale jen dva.

Hrad zbudovaný nad kupeckou osadou u brodu přes Radbuzu byl průjezdný a biskupové v něm přespávali na svých cestách do Řezna.

V době husitských válek odolaly hrad i město dvojímu obléhání (1422 a 1431), kdy byl už zástavním držitelem panství Zdeněk z Drštky (jinak také z Ronšperka). Po pánech z Ronšperka se majiteli města i hradu stali Lobkovicové, kteří zde sídlili v letech (1539 – 1620). Za jejich vlastnictví, v roce 1547, postihl město i hrad ničivý požár. Při obnově byl hrad postupně přestavován na renesanční zámek. Vilém starší z Lobkovic patřil k odbojným českým stavům, a proto mu byl majetek po roce 1620 zkonfiskován.

Po roce 1622 získal tento rozsáhlý majetek jako laciný bělohorský konfiskát štyrský hrabě Maxmilián Trauttmansdorff a v držení jeho rodiny zůstal až do roku 1945. Po druhé světové válce jim byl jakožto nacistickým kolaborantům majetek také zkonfiskován a zámek byl převeden do vlastnictví československého státu a později do správy ONV Domažlice. Dnes je zámek státní.

Ještě koncem 17. století bylo prostředí města české, od 18. století přibývalo obyvatelstva hovořící německým jazykem a za první republiky zde Češi tvořili již jen jednu šestinu.

Od roku 1850 byl Horšovský Týn sídlem soudního i politického okresu. Okresním městem se stal i v letech 1949 – 1960. V roce 1953 vyhlásili Horšovský Týn městskou památkovou rezervací, protože se zde zachoval cenný soubor historických památek od rané gotiky až k pozdnímu baroku.

Památkou I. kategorie je kostel sv. Apolináře (1251) a pozdně gotický poutní kostel sv. Anny z let 1507 – 1516 s empírovou hrobkou knížat Trauttmansdorffů. Dominantou dnešního Horšovského Týna zůstává renesanční zámek s gotickými interiéry a s přírodně

krajinářským parkem (40 ha). Historické město tvoří kostel sv. Petra a Pavla z konce 13. století, renesanční měšťanské domy a radnice.

Trochu stranou náměstí se nachází klášter kapucínů (1650-1654), který poskytoval **ubytování** německým studentům před II. světovou válkou a po ní se v jeho zdech ubytovali první vracející se vysídlenci.

V zámeckém parku v budově zvané „Vdovský dům“ našli na krátkou dobu **ubytování** žáci národních škol a po nich i studenti první zemědělské školy v Horšově v roce 1947. (Kronika SZTŠ HT)

S městem je spojena řada historických osobností, mimo jiné slavný astronom J.J. Littrow (1781-1840), část dětství zde prožil zakladatel slavistiky Josef Dobrovský (1753-1762).

Po osvobození v roce **1945** byla vysídlena zhruba polovina území dnešního okresu obývaná německým obyvatelstvem. Mezi prvními osídlenci byly české rodiny, které v roce 1938 musely své domovy opustit. Koncem roku 1946 bylo v pohraničí již jen české obyvatelstvo, průměrně asi polovina dřívějšího osídlení. Nejvíce osídleno bylo spádové území Horšovského Týna, kde také vznikl jeden z okresů regionu, a slaběji hornaté a lesnaté území Bělska a Poběžovicka. Několik malých sídlišť zaniklo.

Převážná část obyvatel okresu byla závislá na málo výnosném zemědělství. Od roku **1949**, zejména v pohraničních částech okresu, začala vznikat JZD. Ze zbytků trauttmansdorffského panství okleštěného ve 20. letech 20. století pozemkovou reformou byl v Horšově vytvořen největší statek tehdejšího Plzeňského kraje skládající se ze 24 hospodářství. Horšovský dvůr a obora se staly statkem školním. (SZeŠ HT, 1995, s.3)

Také rozsáhlé lesy byly vždy zdrojem cenné suroviny, kterou zpracovávaly dřevařské závody v Domažlicích a v Trhanově.

V dřívějších dobách se na území okresu těžila řada nerostů. V okolí Poběžovic se rozšířila naleziště pegmatitů, ze kterých se těžil a zpracovával kvalitní živec. Ve Svržně, Smržovicích a u Mrákova byly největší lomy kamene.

Průmysl v okrese zastupoval jeden z nejstarších průmyslových závodů v Čechách PČP ve Kdyni. V sousedství přádelen vyrostly po roce 1945 zcela od základu Kdyňské strojírna, později přejmenované na koncernový podnik Elitex. V Holýšově strojírenství zastupoval závod LIAZ, ve své historii také několikrát přejmenován, dnes SVA a.s. V Domažlicích mnoho lidí zaměstnával strojírenský závod DESTA (dříve Armastav a Agrostroj). Významný byl pro okres i závod Kovodružstvo v Bělé nad Radbuzou. Těžké strojírenství bylo zastoupeno závodem Elektroporcelán v Klenčí pod Čerchovem a průmysl plastických hmot Plastimatem v Horšovském Týně. Spotřební průmysl reprezentoval především závod Šumavan v Domažlicích, dnes HODETA, který dodával pánské košile a výrobní družstvo Chodské pletárny Koloveč. Dlouholetou tradici měl i průmysl pivovarnický. Oblíbené značky domažlického a staňkovského piva jsou už ale minulostí, jako řada jiných závodů. Po roce 1989 byla v mnohých podnicích ukončena výroba a některé stavby byly zcela zbořeny (DESTA).

Domažlický okres patřil a stále patří mezi nejvyhledávanější a nejoblíbenější místa turistického zájmu, především oblasti historického Chodska a zámek v Horšovském Týně. Turisty lákají nejen historické památky, ale i krásná příroda, lesy plné lesních plodů, zvěře a koupání na koupalištích na Babylonu, na Hájovně u Kdyně, v Podhájí u Horšovského Týna aj. Otevřením státní hranice se Spolkovou republikou Německo vznikla řada nových hraničních přechodů (Lísková) a okres je, zvláště ve středu, kdy se v Domažlicích pravidelně konají Chodské trhy, zaplaven německými turisty.

Po skončení II. světové války byly na území dnešního domažlického okresu okresy dva - Domažlice a Horšovský Týn. Státní správu na území obou okresů vykonával ONV Domažlice.

3.VÝVOJ ŠKOLSTVÍ NA DOMAŽLICKU – stupně a druhy škol

Školská ubytovací zařízení úzce souvisí se školskými zařízeními poskytujícími výuku a vzdělání, proto je následující část věnována historickému vývoji různých stupňů a druhů škol a učilišť v domažlickém regionu.

Nejstarší zmínka o existenci školy na území dnešního domažlického okresu pochází z roku **1379**. Přítomnost *městské školy* v Domažlicích dokládá zápis ve formuláři Jana Přimdy, který je uložen v Archivu Pražského hradu. Zaznamenává spor faráře Volfarda s městskou radou v Domažlicích o ustavení rektora, tj. správce školy ve městě. Městská škola v Domažlicích byla do bělohorských událostí řízená univerzitou, později podřízena doзору církve. Z jiných pramenů se dovídáme o existenci domažlické *latinské městské školy*, známé vynikající úrovní. Rovněž v Horšovském Týně existovala škola stejného typu. Vedle zmíněných škol zajišťovali vzdělání ve svých řádových školách klášterníci (v Domažlicích a Pivoni augustiniáni a v Horšovském Týně kapucíni). Domažličtí augustiniáni vyučovali také na nižším gymnáziu, které zde domažlická městská obec zřídila v roce **1682**.

V souladu s obecným vývojem školství existovala v 17. století řada *nižších škol* ve venkovských obcích, zejména v místech se sídlem fary (např. Poběžovice, Mutěňín, Hostouň, Všeruby aj.). Školství v 17. století se v domažlickém regionu vyznačovalo chaotickou organizací a značným nezájmem ke vzdělání ze strany dětí i jejich rodičů, na jejichž vůli záleželo, zda posílají své děti do školy.

K výrazné změně dochází ve druhé polovině 18. století s rozsáhlými společenskoekonomickými změnami ohlašujícími nástup kapitalismu. Do té doby nepovinná školní docházka způsobila, že velké procento populace zůstalo naprosto negramotné. Zdokonalující se řemeslo a hlavně průmyslová výroba, ale také modernější postupy v zemědělství, vyžadovaly vzdělanější pracovníky.

Císařovna Marie Terezie pověřila zaháňského opata Jana Ignáce Folbigera úkolem zorganizovat školství v rakouských zemích. Ten vypracoval Všeobecný školský řád, podle něhož měly být řízeny všechny školy v zemi. Marie Terezie Všeobecný školský řád schválila a **5.12.1774** úředně vyhlásila. Podle něj se zřizovaly *tři typy* základních škol: *školy normální* v zemských městech, *hlavní školy* ve větších městech a *triviální školy*

v menších městech a na vesnicích. Významným krokem bylo uzákonění *šestileté povinné školní docházky*.

V souvislosti s přípravami k zavedení nového zákona do praxe byl v letech 1772 - 1774 pořízen soupis veškerých škol podle jednotlivých panství, takže z tohoto období jsou známy informace o síti škol ještě před reorganizací školství. Na sledovaném území se v té době napočítalo 23 *triviálních škol*, kde byly děti vyučovány tzv. *triviu: čtení, psaní a počtům*. (Bělá nad Radbuzou, Blížešov, Bukovec, Domažlice, Hora sv. Václava, Horšov, Horšovský Týn, Hostouň, Kdyně, Koloveč, Křakov, Meclov, Mělnice, Mutěšín, Pobežovice, Semněvice, Staňkov, Štítary, Třebnice, Úboč, Újezd sv. Kříže, Všeruby, Železná).

Jediné Domažlice měly *školu hlavní*, a to v roce 1778 místo zrušeného gymnázia. Vedle hlavní školy byla zřízena ještě triviální tzv. *selská škola* pro děti z přilehlých obcí Chrastavice, Havlovice, Petrovice a Bořice. Síť škol se pozvolna rozšiřovala. V jednotřídních školách s velkým počtem žáků byly postupně zřizovány další třídy. Trojtřídní hlavní škola v Domažlicích byla v roce 1848 rozšířena o 4. třídu o dvou ročnících. V následujícím roce pak byla čtvrtá třída změněna na dvojtřídní nižší reálku, u níž byla v roce 1860 otevřena 3. třída. Existence této školy byla základem pro obnovení *středního typu školy* v Domažlicích

Dalším významným mezníkem ve vývoji školství se stal rok 1869. Souborem zákonů vydaných v tomto roce byla zavedena *povinná osmiletá školní docházka* a dohled nad školstvím, řízeným dosud církví, byl dán do rukou státu. K tomuto účelu byly zřízeny nové školské správní orgány: *zemská školní rada, okresní školní rady a místní školní rady*. Dosud existující tři typy základních škol byly nahrazeny jednotným typem *obecné školy*. Vedle nich měly být v každém okresním městě nově zřizovány *měšťanské školy*.

Počet škol po uvedení zákonů prudce vzrostl, takže v roce 1889 bylo na území dnešního domažlického okresu 86 obecných škol.

První měšťanská škola pro chlapce byla zřízena ve školním roce 1870/71 v Domažlicích. O dva roky později otevřeli *první měšťanku pro dívky*. Další měšťanské školy byly zřízeny v Horšovském Týně (1878), ve Kdyni (1886). (Steinbachová, 1985, s. 4)

Přeměnou nižší reálné školy se definitivně zformovalo *nižší reálné gymnázium* o čtyřech třídách, na kterém se v roce 1871 začalo vyučovat. V 1. ročníku zahájilo studium 70 žáků, k maturitě v roce 1879 jich došlo 16. Mezi prvními absolventy byl i pozdější

známý novinář a spisovatel Karel Matěj Čapek – Chod (1860 – 1927). Ve školním roce **1874/75** bylo gymnázium rozšířeno o čtvrtý ročník. Obecné nižší reálné gymnázium v Domažlicích bylo od počátku střední školou českou, s vyučováním v češtině.

1.2.1875 se městské zastupitelstvo usneslo na rozšíření gymnázia na úplnou (*osmiletou*) *střední školu*. Od školního roku **1876/77** nesla škola název **Obecné reálné a vyšší gymnasium**. Ve školním roce **1878/79** byla ukončena změna na úplné *osmileté gymnázium* a současně se změnilo z reálného na *klasické*.

10.5.1881 byl na Chodském náměstí položen základní kámen nové budovy gymnázia. V době stavby měly Domažlice 7364 obyvatel a stavba trvala neuvěřitelně krátkou dobu - 6 měsíců.

Klasickým gymnáziem zůstalo až do školního roku **1915/16**, kdy byla zakončena jeho přeměna opět na *reálné* gymnázium. Jím zůstalo až do reformy našeho školství, které zahájil socialistický zákon o jednotné škole z roku 1948.

V roce **1918** se brány gymnázia poprvé otevřely také dívkám.

Na počest známého romanopisce, rodáka z Klenčí pod Čerchovem Jindřicha Šimona Baara (1869-1925), bylo v roce **1939** přejmenováno na **Baarovo gymnasium**. (Almanach, 1971, s.6)

V souvislosti s rozsáhlými historickými změnami ve výrobním procesu se přikročilo k závažnějšímu řešení otázky vzdělání budoucích kvalifikovaných dělníků. V období tzv. průmyslové revoluce se začalo organizovat *učňovské školství*. Slavnostnímu otevření *pokračovací školy průmyslové* předcházela rozsáhlá organizační a přesvědčovací činnost mezi domažlickou veřejností. Ředitel měšťanských domažlických škol jako jeden z mála pochopil, že rozvoj hospodářství závisí nejen na živnostenské svobodě podnikání, ale i na vzdělání dělnického dorostu, a to praktickém i teoretickém. *Pokračovací škola průmyslová* byla slavnostně otevřena **29. 2.1880** v budově měšťanské školy chlapecké. (Historie a současnost učňovského školství, 1986, s.6.)

V roce 1885 byla otevřena pokračovací škola ve Staňkově, v dalším ve Kdyni, v roce 1887 v Koutě na Šumavě. O deset let později bylo zahájeno vyučování na pokračovací škole v Kolovči a na německé pokračovací škole v germanizovaném Horšovském Týně. V roce 1905 k nim přibyla škola v Klenčí, v roce 1926 česká pokračovací škola v Horšovském Týně a nejmladší pokračovací škola v Poběžovicích, na níž začalo vyučování v roce 1933.

Výnosem c.k. ministerstva veřejných prací ze dne **18.10.1910** byl změněn dosavadní název pokračovací škola průmyslová na *pokračovací školu živnostenskou*. **6.10.1919** se otevřela první třída pokračovací školy také pro dívky.

Další rozvoj domácího školství představovalo založení *státní školy pro lesní hajné* v roce **1922**. Jednalo se o třetí školu tohoto typu v Čechách. Zaměřovala se především na praktickou výuku lesních hajných.

Pro zvýšení úrovně pracovníků v zemědělství byly zřizovány *lidové školy hospodářské*. (mj. ve Slavkovicích, Staňkově, Osvračíně, Kdyni, Loučimi).

V třicátých letech nastaly další změny také v učňovském školství, jehož správu opět převzalo v roce 1924 ministerstvo školství. Mělo vypracovat nové učební osnovy, vyřešit vzdělávání učitelů živnostenských škol, zajišťovat učebnice a pomůcky, výstavbu školních budov, starat se o zlepšení sociálních podmínek učňovského dorostu.

Rok **1936** byl pro učňovské školství v Domažlicích významný tím, že 15.srpna byla slavnostně otevřena nová budova *odborné živnostenské školy* nesoucí název **Jubilejní Masarykova odborná škola živnostenská**.

V Domažlicích existovala do podzimu roku **1938** také česká veřejná městská *odborná škola pro ženská povolání*, v Horšovském Týně byla německá.

Zatímco po tereziánských školských reformách byla v naprosté většině škol vyučovacím jazykem *němčina*, pronikl v průběhu 19. století do škol *národní jazyk*. V národnostně smíšeném území existovaly školy české i německé. České náležely pod správu české domácí okresní rady a německé, které byly hlavně v obcích na jihu a západě území v sousedství státní hranice s Bavorskem a na severu v obcích sousedících s germanizovaným Horšovskotýnskem a Poběžovicem, pod správu německé okresní školní rady.

Vedle jazykově se lišících obecných škol vznikal zejména po roce **1918** v německých obcích další typ škol - *menšinové školy s českým vyučovacím jazykem*.

Do roku **1938**, kdy došlo v důsledku okupace pohraničního území fašistickým Německem k rušení veškerých českých institucí v zabíraných oblastech, bylo na

Domažlicku 10 obecných menšinových škol, na Horšovskotýnsku 19 obecných a tři měšťanské české menšinové školy. Okupace pohraničí a s ní spojené územní změny měly vedle zrušení českých menšinových škol za následek také postupné zrušení šesti českých škol v zabraných chodských obcích.

Celkově se na území dnešního domažlického okresu do roku **1945** nacházelo 104 českých obecných škol, 10 měšťanských škol, 24 německých obecných škol, 1 německá měšťanská škola, 19 českých menšinových obecných škol a 3 české menšinové měšťanské školy. *Střední školy* zde působily dvě – **gymnázium** a **Hájenská škola** v Domažlicích. *Učňovské školství* bylo reprezentováno **10 živnostenskými školami** v celém okresu. Z ostatních škol existovaly lidové školy hospodářské a stavovská venkovská škola pro vzdělání dívek. (Steinbachová, 1986, s.6)

3.1 Střední školství 1945 - 2005

Po osvobození v květnu **1945** se hned v prvních poválečných dnech tam, kde to bylo možné, začalo vyučovat. Vcelku bez nesnází bylo zahájeno vyučování v českých školách. Obtížněji se budovalo české školství v pohraničních oblastech, kde došlo v důsledku prezidentových dekretů z roku 1945 k odsunu původního německého obyvatelstva a příchodu nových osídlenců. Osídlenci byli jednak českoslovenští občané z vnitrozemí, ale i reemigranti z Francie, Rumunska a Sovětského svazu z Volyně, zejména příslušníci československé zahraniční armády. Tam, kde před válkou existovaly české menšinové školy, bylo možno navázat na jejich tradici. V obcích, kde byla pouze německá škola, muselo být české školství budováno zcela nově. Během tří let do vydání Nejedlého zákona o jednotné škole **21.4.1948** se však podařilo zkonsolidovat školství i v pohraničních oblastech.

Školským zákonem byly v roce **1948** *lidové školy hospodářské* změněny na *základní odborné rolnické školy* (dále ZORŠ). Byly zřízeny v Horšovském Týně, Domažlicích a ve Kdyni. (Zákon č. 95/1948 Sb.)

Ze *středních škol* zde zbylo po zrušení **Hájenské školy** v Domažlicích ve školním roce **1950/51** pouze domažlické osmileté **Baarovo gymnasium**. V následujícím roce zrušilo ministerstvo zemědělství i ponechanou pobočku **Vyšší lesnické školy** v Písku.

Po vydání nového školského zákona zřizujícího *osmileté a jedenáctileté střední školy*, splynulo Baarovo gymnasium s tehdejší II. střední školou v Domažlicích (bývalou měšťanskou školou chlapeckou) v ulici Komenského 11, protože šlo o nejprostornější budovu ve městě. (Zákon č. 31/1953 Sb.)

1.9.1953 se otevřel středoškolským studentům v Domažlicích a Horšovském Týně nový typ vzdělávacího ústavu – *jedenáctiletá* střední škola (dále JSŠ), v níž byl spojen 1.-5. ročník školy národní, 6. – 8. ročník školy druhého a 9. – 11. ročník třetího stupně. Následují další změny v organizaci. JSŠ se změnila na *dvanáctiletou* a v roce 1960 na tříletou *střední všeobecně vzdělávací školu* (dále SVVŠ). Domažlická SVVŠ převzala studenty ze zrušené JSŠ v Horšovském Týně. (Zákon č. 186/1960 Sb.)

3.9.1967 se SVVŠ přestěhovala do moderní samostatné budovy v Pivovarské ulici 323 po zrušené *střední průmyslové škole stavební* (dále SPŠS), která zahájila vyučování **1.9.1952** v budově *základní odborné školy* (dále ZOŠ) v Thomayerově ulici 283. Průmyslová škola své vyučovací prostory získala přístavbou budovy v roce **1956**. Ve stejném roce bylo započato i s přístavbou *internátu* SPŠS. SVVŠ převzala po SPŠS školní budovu i *internát*.

V roce **1968** se SVVŠ změnila na čtyřleté *gymnázium*. **31.12.1969** přijalo gymnázium na slavnostním večeru ke 100. výročí narození J. Š. Baara do svého názvu jméno chodského spisovatele.

Zápisy z *výročních zpráv* v okresním archivu Muzea Jindřicha Jindřicha dokladují, že **1.11.1945** byla zřízena v budově na Chodském náměstí 72 v Domažlicích městská dvouletá *odborná škola pro ženská povolání*, oficiálně otevřena po předání inventáře z bývalé německé školy v Horšovském Týně 27.11.1945. (Muzeum Chodsko, A 2/4c)

Od **1.9.1949** nesla název *Vyšší zdravotnická škola* (dále VZŠ) a studium trvalo 3 roky. O dva roky později získala škola nový *školní internát* ve stejné budově. (viz příloha č.1)

Ve školním roce **1952/53** došlo ke změně názvu na *Střední zdravotnická škola* (dále SZŠ) se čtyřletým maturitní oborem *zdravotní sestra*. V roce **1955** se škola přestěhovala do budovy po Baarově gymnasiu na Chodském náměstí 97, kde se nachází dodnes.

Od **1.7.1998** nese název *Vyšší odborná škola, Obchodní akademie a Střední zdravotnická škola Domažlice* (dále VOŠ,OA a SZŠ).

Druhá střední škola, která poskytovala výuku studentům z celého kraje před i po válce, byla **Hájenská škola Domažlice**. V roce 1950, kdy došlo ke zrušení *hospodyňských škol*, (hospodyňská škola pro statkářské dívky existovala v Domažlicích od roku 1924), získala **Hájenská škola** spolu se **ZORŠ** budovu zrušené školy v ulici Boženy Němcové 115 a 116 pro svůj *internát*. (viz příloha č. 2)

9.5.1950 byla **Hájenská škola Domažlice** přejmenována na **Lesnickou školu Klementa Gottwalda**. Svoji činnost ukončila 28.6.1952. (Pamětní kniha Hájenské školy)

Budova v Erbenově ulici 184 tzv. „Hájenka“ a majetek po lesnické škole byly převedeny v roce 1952 na nově zřízenou *zemědělskou technickou školu* (dále ZTŠ). Doba, v níž se rozbíhala kolektivizace zemědělství, si vyžadovala rychle vyškolené pracovníky. Nově vzniklá škola vychovávala účetní a odborníky pro zemědělskou výrobu.

V roce 1956 zanikla v Domažlicích **ZOŠR** a na jejím místě v ulici Boženy Němcové 115 a 116 se zřizuje *internát* nově vzniklé 4leté *střední zemědělské technické školy* (dále SZTŠe) s maturitním oborem *ekonomika*. Během následujících let prochází obor výraznými změnami, které odpovídaly ekonomickému a politickému vývoji naší společnosti v tomto časovém úseku. (Almanach EŠ, 1996, s.6)

Ve školním roce 1984/85 se realizovala nová výchovně vzdělávací soustava a změnil se název školy na **Střední ekonomickou školu** (dále SEŠ) se dvěma obory. Po revoluci v roce 1989 došlo k nejvýznamnějším změnám středního školství. Oboru *ekonomika zemědělství* se vrátil název **ZTŠ** a obor *všeobecná ekonomie* se přejmenoval na **Obchodní akademii** (dále OA).

Od 1.7.1998 v rámci optimalizace středních škol je SEŠ jednou ze dvou sloučených škol pod názvem **VOŠ, OA a SZŠ**. Rozhodnutím MŠMT ČR vznikl nový komplex středních škol. Sloučily se dvě střední školy, každá s vlastní dlouholetou tradicí, s výrazně profilovanými, ale zcela odlišnými obory.

Součástí školy je **domov mládeže** (dále DM) umístěný ve dvou budovách, a to v ulici **Boženy Němcové 115 a 116** a na **Chodském náměstí 72**. (VOŠ, OA a SZŠ, Domažlice, 1998, s.17)

V poválečném období byla v **Horšovském Týně** jako první v okrese zřízena 3.10.1945 *lidová škola zemědělská*, která představovala první typ zemědělské školy.

Byla **první** školou s *internátem*, zřízeným již v roce 1945. Pro své žáky měla zajištěno *ubytování se stravováním* na několika místech.

První řádnou zemědělskou školou se stala **Rolnická jednorroční pracovní škola Horšov** zřízena přímo v areálu horšovského dvora, který jí byl přidělen jako školní statek. Škola neměla dlouhého trvání, jednak pro svůj *practicismus*, který neodpovídal úrovni současné pedagogiky a jednak proto, že škola připravovala absolventy pro větší soukromá hospodářství, což také neodpovídalo perspektivám a cílům zemědělství. (50 let ZeŠ v HT, 1985, s.3)

V roce **1950** byly do škol zavedeny specializace: pěstitelská, chovatelská, mechanizační a ekonomická. Vládním usnesením z 3.6.1950 byly zřízeny *závodní školy práce* ke zvýšení kvalifikace pracovníků a dále zřizovány jednoleté *zemědělské mistrovské školy*, zaměřené na pěstitelství, chovatelství, drůbežářství, včelařství, mechanizaci aj.

O rok později se vytváří *střediska pracujícího dorostu*, ze kterých později vznikly *učňovské školy zemědělské*. (Horšov)

Ve školním roce **1959/60** vrcholil vývoj zemědělského školství v Horšovském Týně zřízením odborné školy s maturitou *střední zemědělské technické školy* (dále SZTŠ). Školu zřídili na základě potřeby kvalifikovaných kádrů a stabilizace těchto pracovníků v pohraničním okrese. SZTŠ převzala k výuce budovu v Leninově ulici 43 (dnešní Nádražní) po tehdejší JSŠ, která byla přeložena do Domažlic.

V souvislosti s reorganizací územního rozdělení ČSSR, při níž byl zrušen v Horšovském Týně okres, byly pro *zemědělskou školu* a nově vzniklé *zemědělské odborné učiliště* (dále ZOU) uvolněny bývalé objekty SNB a ONV. V *Nádražní ulici 156* se otevřel *internát ZOU*, vyučování probíhalo v bývalé školní budově v ulici Rudé armády 122 (dnešní Littrowa). SZTŠ zřídila *internát* v *Nádražní ulici 78*.

Během let docházelo několikrát k přechodnému spojování a rozdělování ZOU a SZTŠ. Až od školního roku **1976/77** začala pracovat v Horšovském Týně znovu dvě zcela samostatná vzdělávací zařízení.

V roce **1990** se změnil název SZTŠ na **Střední zemědělská škola** (dále SZeŠ) a o rok později se změnilo označení **Střední odborné učiliště zemědělské** (dále SOUZ) na **Integrovaná střední škola** (dále ISS).

K poslednímu sloučení dvou školských vzdělávacích zařízení pod jedno ředitelství došlo **1.9.2002**. Zařízení dostalo název **Střední integrovaná škola a Střední integrované učiliště**. (dále SIŠ a SIU). Současně došlo ke spojení obou DM.

1.9.2003 došlo k poslední změně v názvu školských vzdělávacích zařízení a to na **Střední odborná škola a Střední odborné učiliště** (dále SOŠ a SOU).

3. 2 Učňovské školství v Domažlicích 1945 - 2005

První školní rok po osvobození byl na učňovských školách zahájen v druhé polovině září **1945**. V období školních prázdnin byla do budovy **Jubilejní Masarykovy učňovské školy Domažlice** v Thomayerově ulici 283 dopravena část inventáře ze zrušené německé pokračovací školy v Poběžovicích. V průběhu školního roku proběhla ve škole řada organizačních změn. Vznikla *odborářská organizace pracovníků školy a žákovská rada*. Od příštího školního roku se změnil název školy na **ZOŠ Domažlice**.

V průběhu školního roku **1946/47** dochází k pokračující přestavbě učňovského školství. Z domažlické ZOŠ byly převedeny do plzeňských učňovských zařízení málo početné skupiny oborů elektromechanik, radiomechanika, holič, do Sušice odešli obuvníci a instalatéři, do Klatov truhláři. V domažlické škole zase došlo k soustředění výuky v oboru kovář. (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.28)

O rok později je učební doba ve všech oborech zkrácena ze tří na dva roky. Tyto snahy byly zřejmě ovlivněny společenskou potřebou zvýšit počet pracujících v národním hospodářství, aby bylo možno úspěšně splnit úkoly prvního pětiletého plánu.

Od roku **1947** měla ZOŠ *internát pro dorost* při škole v Thomayerově ulici 283. V padesátých letech došlo k nepříznivému trendu v úbytku učňů. Obor zedník musel být zrušen a na škole zůstaly pouze kovoobory. Některé učebny školy byly pronajaty pro stavební průmyslovou školu, takže docházelo ke spojování tříd učňů.

Nárůst počtu učňů nastal v polovině padesátých let u Armastavu. Počet učňů dosáhl až 300 (byli sem převedeni a *internátně ubytováni* učňové z řady podniků v Čechách i na Moravě). Od roku **1958** si jednotlivé závody ve městě začaly budovat *vlastní ubytovací zařízení* a stav učňů internátně ubytovaných (např. v celém dnešním hotelu Slavie), výrazně klesl. (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.29)

Ve školním roce **1960/61** došlo ke změně názvu odborné školy. ZOŠ se změnila na **Učňovskou školu Domažlice** (dále UŠ) a učební doba se znovu ustálila u většiny učebních oborů na tři roky (zámečník, soustružník, klempíř, frézař, truhlář, zedník, prodavačka). Ve dvouletých oborech se dívky připravovaly na švadlenu a přadlenu. Učňů všech oborů bylo téměř 700. (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.29)

Ve školním roce **1978/79** se otevřel nový obor obráběč kovů a byl provázen změnou výuky. V 1. ročníku se konaly 4 dny teorie a 1 den praxe týdně, ve 2. a 3. ročníku střídavě týden teorie a týden praxe.

Zásadní změny přinesl školní rok **1981/82**. Od **1.1.1982** přešlo nově zřízené **SOU** pod Elitex - koncernový podnik Kdyně. Ředitel a hospodářští pracovníci se stali zaměstnanci Elitexu, učitelé zůstali zaměstnanci KNV. Ředitel SOU měl k dispozici 3 zástupce – pro teoretické vyučování, pro odborný výcvik a pro *výchovu mimo vyučování*.

Školním rokem **1982/83** se začala psát nová historie *učňovského školství* nejen v Domažlicích, ale i v celém domažlickém okrese. **1.9.1982** bylo dekretem GŘ Elitex Liberec zřízeno po dohodě s OŠ ZKNV v Plzni *sdrúžené SOU Domažlice*. V tomto učilišti se soustředila příprava učňů téměř všech podniků okrese. Provozovatel Elitex Kdyně uzavřel s nadřízenými orgány závodů hospodářskou smlouvu o zajištění výuky jejich žáků a učňů. Jednalo se o tyto závody: LIAZ Holýšov, PČP Kdyně, Šumavan Domažlice, VD Nábytkář Domažlice, ZDZ Mariánské Lázně, Potraviný Domažlice a Jednota Horšovský Týn.

Internátní ubytování pro své učně v tu dobu měly zřízeny PČP Kdyně ve **Kdyni**, VD Nábytkář Domažlice, ZDZ Mariánské Lázně a Elitex Kdyně **v Domažlicích**.

SOU zajišťovalo výuku v oborech klempíř, stojní mechanik, obráběč kovů, truhlář, přadlena, švadlena, prodavačka a zpracovatel dřeva (pro žáky zvláštních škol).

Cílem výchovného působení všech výchovných pracovníků bylo dobře připravit novou směnu dělnické třídy na úspěšné budování rozvinuté socialistické společnosti. (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.35)

Dne **1.7.1991** získalo SOU právní subjektivitu a přestěhovalo se z Thomayerovy ulice 283 do nového komplexu budov **Prokopa Velikého 640**. Odloučená učiliště zanikla a postupně končily svoji činnost i DM.

Současné SOU Domažlice zajišťuje výuku v učebních oborech: obráběč kovů, truhlář, krejčí a dámská krejčová, poskytuje vyučení ve službách: prodavač, kuchař – číšník, kadeřnice a úplné střední odborné vzdělání s maturitou mohou žáci získat jako mechanik seřizovač nebo kosmetička.

Dalším městem s cca 4 600 obyvateli, které hrálo významnou úlohu v historii ubytovacích zařízení na domažlickém okrese bylo sídlo jednoho z nejstarších průmyslových závodů v Čechách PČP **Kdyně**, 5 km jižně od Domažlic. Již v roce **1947** zde existovala *škola s internátem* pro zaměstnance závodu PČP, která byla umístěna v **zámku v Koutě na Šumavě**. (Pamětní kniha obce Kouta na Šumavě)

Kromě existujících ubytovacích zařízení pro žáky středních škol a učilišť byla v roce **1946** zřízena v klášterní budově *pomocná škola s internátem* v Horšovském Týně se sídlem v **Poběžovicích**. Ve školním roce 1946/47 měla 17 žáků a stala se okresní pomocnou školou s internátem. (SOKA, inv. č. 317, sig.VII/6)

Vedle těchto dokladů byly v SOKA v Horšovském Týně dohledány písemné žádosti MNV v Horšovském Týně o *zřízení internátu žactva národních škol* v „Zámečku“ v parku horšovskotýnského zámku ze **dne 3.4.1947** zaslané ONV tamtéž. (SOKA, inv. č. 413, sig.VII/7)

19.4.1947 ONV v Horšovském Týně se zřízením internátu souhlasil a postoupil žádost o zajištění objektu pozemkovému fondu v Praze dne **23.4.1947**. (viz příloha č. 3)

Dalším zařízením, které poskytovalo internátní ubytování po roce 1945, byl **Dětský domov** v Domažlicích pro děti od 2 – 14 let, ve kterém ošetřující a pedagogický personál zastupovaly řádové sestry.

V následujících letech přibýly **DD** ve Staňkově a v Horšovském Týně, **Zvláštní škola internátní** a **DD** v Kanicích, **Výchovný ústav pro děti a mládež** v Hostouni a **Dětský diagnostický ústav a Středisko výchovné péče pro děti a mládež** v Domažlicích.

4. ŠKOLSKÁ UBYTOVACÍ ZAŘÍZENÍ

4.1 Vývoj , druhy, funkce a poslání školských ubytovacích zařízení

Školská výchovná a ubytovací zařízení prošla do dnešní doby určitým vývojem. Vyvíjely se nejen názvy zařízení, ale i funkce, poslání a především obsah výchovné práce v nich. K nejstarším typům těchto zařízení patří *internát*.

V naučném slovníku se píše, že „*internát je ústav vychovávací, tak zřízený, že žáci zde jsou zároveň strážníky, dostávají se jim tu vedle výuky a výchovy i celého zaopatření.*“ (Otto, 2000, s.694)

Starší výklad říká, že: „*Slovo internát je útvar pozdní od klasického výrazu internus = vnitřní, znamenající žáka, který v ústavě požívá bytu, stravy, všeho ošetření, dozoru, výchovy a po případě i vyučování podle určitého pořádku a přesně stanoveného rozvrhu a supponovaného slovesa internare = uzavřítí, čehož opakem je externát od výrazu externus = vnější, jímž se rozumí žák, jenž v ústavě požívá výchov, ale bydlí mimo něj.*“ (Kádner, 1925, s.338)

Internátní výchova tvořila přechod mezi výchovou rodinnou a školní. Tato kombinace rodiny a školy užívala různých *názvů* podle toho, kdo jí užíval a jakou měla funkci. Mluvíme dále o *alumnátech, konviktech* nebo *pensionátech*.

Alumnát od lat. *alumnus* = chovanec, což se však obyčejně zužuje jen na ústavy pro výchovu příštích kněží.

Konvikt značí místo společného žití. Často se užívaly ve středních církevních školách, konvikty chovanců (a ovšem i profesorů) byly pravidlem také při nejstarších univerzitách a i jezuité měli tato zařízení ve svých ústavech .

Pensionát od lat. *pensio* = plat, značil tedy prvotně rovněž jen ústav pro společné *bydlení a stravování*, ale časem se rozšířil i na *funkce výchovné, později i vzdělávací*. *Pensionáty* můžeme označit kategorií ústavů, které chtěly nahradit výchovu rodinnou u dětí normálních a zvláště *dívek*. U *chlapců* mluvíme spíše o *internátech*. Výchova v *internátech* již sledovala určitý životní cíl a připravovala ke kariéře učitelské, kněžské nebo vojenské (tedy *internáty* při učitelských a duchovních seminářích a vojenských školách) .

„*Ve školním roce 1877-78 dalo ministerstvo horáždovickému mateřinci chudých školních sester dovolení, by v Praze u svaté Anny první ročník soukromého ústavu ku*

vzdělání učitelek byl otevřen. Vyržovatel jeho má při ústavě internát a školného vybírá 20 zlatých ročně. “ (Kádner, 1929, s.226)

Internáty pro výchovu příštích kněží byly např. již při egyptských chrámech.

„Za feudalismu sloužily internáty k výchově kněžstva a šlechty, v kapitalistické společnosti poskytují za vysoké poplatky příslušníkům vládnoucí třídy výchovu odtrženou od života. V socialistických státech se zřizují internátní školy jako výchovná a vzdělávací zařízení vyššího typu, která zajišťují všechny potřebné podmínky všestranné výchovy a vzdělání mládeže pro komunistickou společnost.“

„ Internát je ústav vychovávací, tak zřízený, že žáci zde jsou zároveň strážníci, dostávají se jim tu vedle výuky a výchovy i celého zaopatření.“ (Procházka , 1963, s.279)

Ve středoevropských zemích byla tato instituce vždy více méně jen místně omezena, ve Francii a Anglii nabyla nebývalého rozsahu. Bylo požadavkem „dobrého tónu“, aby dítě již od útlého věku bylo odevzdáno péči takových zařízení. U nás bylo více *pensionátů* pro výchovu dívek, chlapecké *internáty* tu byly spíše výjimkou. Ve větší míře se *internáty* udržovaly na Slovensku a v Podkarpatské Rusi při středních a odborných školách, a to z příčin sociálních a místních.(Kádner, 1925, s.339)

Internátní výchova měla řadu předností, pro které byla ceněna, vyhledávána a zakládána. Chovanci si zvykali přesnému pořádku v práci i oddechu, jídle i spánku. Vedle vzdělání intelektuálního a mravní výchovy, se jim dostávalo také výcviku v řemeslných zručnostech i ve sportech a hrách. Neustálým stykem s vyhraněnou osobností vychovatele si mimoděk a nenápadně osvojovali i společenský takt, chování i vzájemnou snášenlivost. Výborné všestranné účinky měl i pobyt v přírodě i práce v zahradách a na polích. Denní pořádek a obsah činností v internátu velice úzce souvisel s jeho úkolem. *Vojenské internáty* pěstovaly především cviky tělesné, v *duchovních internátech* se naopak více času věnovalo modlení a pobožnostem. Zkrátka všechna výchova byla v těchto ústavech upravena tak, aby byl vypěstován žádoucí třídní smysl a stavovská výlučnost.

Koncem 19. století veřejnost pohlížela na internáty jako na nějaké kárné ústavy a byly považovány za dočasnou náhradu rodiny, která sama nestačila plnit svou výchovnou funkci. Společnost si uvědomovala, že malý počet chovanců a neustálý styk

s nimi umožňuje vychovateli působení daleko individuálnější a jeho vliv časem může být mocnější než samé rodiny. Nejsou právě řídké případy, že pobyt v internátě byl pro dítě vysvobozením z neurovnaných a rozháraných rodinných poměrů .

Vedle pensionátů a internátů při klášterních nebo soukromých školách vznikaly také *internáty sirotčí* k opatření dětí při ztrátě rodičů, předchůdci dnešních dětských domovů. Současně vznikaly ústavy pro výchovu vad duševních i tělesných a děti mravně zanedbané se odevzdávaly výchovným a polepšovným.

Zakladatelé výchovných a vzdělávacích institucí si již v minulosti uvědomovali, že pro zdárný chod celého zařízení musí dodržovat řadu nezbytných opatření. „*V čele musí být osoba zkušená a pedagogicky obratná, schopná zároveň i reprezentace vůči rodičům a vnějšímu světu. Sbor vychovatelů musí být pečlivě vybírán a harmonicky sladěn. Všecken ústav musí se řídit přesným pořádkem, nesmí být chovanci přeplněn, při vši přísnosti řádu musí být prodechnut láskou a vůbec vypraven tak, aby chovanci mohli v něm vskutku nalézt svůj druhý domov. Konečně musí ústav hověti určitým podmínkám hygienickým, mít zdravou polohu, dobré zřízení vnitřní, přiměřenou stravu i vhodné místnosti pro hry a oddech.*“ (Kádner, 1925, s. 352)

O úzkém propojení výchovy v rodině, ve škole a v *internátě* hovoří fakta v dílech známého podnikatele Tomáše Baťa, který se snažil ve své práci sblížit a spojit život se školou a školu se životem .

Ve 20. a 30. letech minulého století se na Moravě postaral o rozšíření *internátů* při **Baťově škole práce** ve Zlíně. Byla to tříletá odborná škola pro hochy ve věku od 14 – 16 let. Tomáš Baťa se snažil vychovávat dorost originálním způsobem. Jeho systém byl ještě v 90. letech i v Japonsku považován za lepší a dokonalejší než tzv. systém japonský a zcela jistě lepší než tzv. systém americký. Jde o rozpoznání prostého faktu, že „*lidské znalosti a vědění jsou jediným zdrojem kapitálu a jedinou lidskou produktivní silou. Vše ostatní je odvozené a umělé.*“ (Baťa, 1990, s. 100)

Baťova škola práce měla přísný režim v *továrně*, kde „*mladí muži*“ pracovali normální počet hodin denně, ve *škole*, kde po práci denně trávili 3 hodiny výukou počtů, účetnictví, korespondence, strojní a elektrotechnické nauky, němčiny a angličtiny a na *domově*, kam si mohli z domova vzít jen omezené množství šatstva. Hoši přijatí ze všech

vrstev obyvatelstva (přednost měli děti obuvníků) za vyučování nejen že neplatili, ale nesměli přijmout od rodiny žádné podpory. Na vše si museli vlastní prací vydělat.

Ve školním roce 1930/31 měla škola kolem 1500 žáků v oboru obuvnickém, strojním, stavebním a chemickém. Ve stejném roce vyšly také první absolventky Bařovy školy práce. V systému vzdělávání „*mladých mužů*“ a „*mladých žen*“ byl podstatný rozdíl. Ve výchově hochů se počítalo, že tito budou v budoucnu tvořit základní kádr továrny, ale dívky se jen vdají a mnohé po svatbě pracovat nebudou. Proto byly pro ně otevírány různé kurzy vaření, šití prádla a šatů a později vyučování zaměřené na tzv. výchovu „*k mateřství, manželství a občanství*“. Mladí lidé byli vedeni ke spoření, což byla jedna z hlavních úloh vychovatelů.

Samostatnou skupinu Bařových zaměstnanců tvořili tzv. *Tomášovci* – elitní absolventi BŠP, pojmenovaní podle *internátu Tomášov*. *Internáty* se začaly při škole stavět v roce 1926.

Tomášovci byli v internátě vychovávaní v moderní podnikatele. Do továrny chodili povinně v obleku, bílých vestách s cylindrem, bílými rukavičkami a mnozí nosili i elegantní hůlku. V práci se převlékli, normálně pracovali a když se vrátili z továrny, učili se jezdit na koni, hráli ragby a golf.

Bařovou hlavní zásadou bylo: „*Celý život je škola a nejlepším učitelem je práce.*“ Celý život Tomáše Bati byl nepřetržitým učením a tvořením charakteru u sebe a u jiných. Bařa chápal práci jako příležitost k učení. Práci vychovával z prostých lidí lidi vzdělané, avšak tak, že jejich vzdělání podporovalo jejich sebedůvěru, sebevědomí a vůli k činu. Byl přesvědčen, že každá hlava má právo učit se po svém, rozvinout všechno, čím byla obdařena, ale také povinnost být užitečnou sobě i druhým. Své vychovatelské názory vyjádřil v jednoduchých heslech. „*Jako učitel: buď příkladem! Jako učiteli se: zkus a proved!*“ (Bařa, 1990, s.100)

Nejen na Moravě došlo k růstu počtu internátů, stavba *soukromých i státních internátů* se šířila po celé republice.

Státní internáty se zřizovaly pro žáky středních a odborných škol a při splnění určitých podmínek měli žáci právo na poskytnutí *slev internátních poplatků*. V následujících řádkách je uvedeno několik příkladů z vývoje podmínek pro poskytování slev internátních poplatků ve státních internátech od roku 1926 – 1952.

V roce 1926 vycházejí podmínky pro poskytování slev „*chovancům internátů státem spravovaných nebo podporovaných, zřízených pro žáky škol středních a odborných.*

Nemajetným žákům se dostane k jejich žádosti slevy od internátních poplatků, jestliže majetkové poměry jejich rodičů udělení slevy odůvodňují a prokáží-li žadatelé, že dosáhli nejméně dobrého prospěchu ve studiích a z chování alespoň druhého stupně.“ (Věstník MŠNO, 1926, s.321)

Ve 30.letech 20. století byly *státní internáty* podléhající ministerstvu školství a národní osvěty *nevýdělečné instituce*, které poskytovaly žactvu *ubytování, stravování a pedagogický dozor*. (Věstník MŠNO, 1938, s.37)

Správu internátu vedl *ředitel*, k vykonávání ostatních prací v internátě byli ustanoveni *správce, vychovatelé, kuchařka, hospodář a pomocné síly*.

Také v době druhé světové války mohli nemajetní žáci s dobrým prospěchem na střední a odborné škole všech směrů s českým vyučovacím jazykem žádat o *poskytnutí slev internátních poplatků*. Tyto slevy byly odstupňovány po osminách internátního poplatku podle majetkových poměrů žáků. Podmínkou byla dále německá příslušnost nebo příslušnost Protektorátu Čechy a Morava.

Pro žáky středních škol, učitelských ústavů a obchodních učilišť se jako podmínka pro udělení slevy ustanovil celkový prospěch s vyznamenáním a z chování známka alespoň II. stupně, pro žáky ostatních škol celkový prospěchový průměr alespoň 2,5 a z chování známka alespoň II. stupně. Jen v případech zvlášť doložených a řádně odůvodněných – zvláště poklesl-li prospěch dočasně následkem sociálních a zdravotních poměrů žadatelových bylo „*možno výjimečně udělit slevu žáku, který prokazuje prospěchový průměr o stupeň nižší tj. 3,5.*“ (Věstník MŠO, 1942, s.303)

Po roce 1945 počet ubytovacích zařízení – *internátů* prudce vstoupá. Obnova země vyžadovala rychlé vyškolení odborníků, pracovníků v průmyslu i v zemědělství i z těch nejvzdálenějších pohraničních obcí. Efektivní výuka znamenala soustředění co největšího počtu žáků v jednom místě a těm, kteří nemohli denně do školy dojíždět, sloužil *internát*, poskytující *ubytování, stravování a pedagogický dozor*. Internáty se zřizovaly pro žáky středních, odborných a národních škol.

Pro ubytování studentů vysokých škol se zřizovaly *studentské domovy*, předchůdci vysokoškolských kolejí. S označením *studentské domovy* pro ubytovací zařízení vysokých škol se začalo v roce 1946. (Věstník MŠO, 1946, s.163)

V roce 1949 se při přijímání žáků (chovanců) do *internátu* kladl důraz na jejich angažovanost v jednotné mládežnické organizaci SČM, později ČSM.

„Do internátu státem spravovaných nebo podporovaných mohou být přijímáni žáci a žákyně výběrových škol III. stupně, ve výjimečných případech i II. stupně, na doporučení ředitelství školy, které provedlo výběr v dohodě s příslušnou školskou skupinou ČSM, a to přímo ředitelstvím internátu za spoluúčasti internátní skupiny ČSM, po případě samosprávy.“ (Věstník MŠVU, 1949)

Vzhledem k tomu, že došlo k určitým pochybnostem v otázce hospodářského a administrativního vedení žákovských *internátů při školách i internátech samotných*, vydalo MŠVU směrnice o jejich provozu a správě.

„Internáty jsou samostatná školská zařízení s vlastní správou, jakož i s vlastním hospodářským vedením a účtováním. Tedy i internáty zřízené výhradně pro žactvo jedné školy (VŠSZ – větev ošetřovatelská, větev porodní asistentky, větev dětské sestry, zemědělské školy všech typů, základní odborné školy apod.) jsou samostatné hospodářské a správní jednotky. Jejich administrativu, účetnictví apod. nelze slučovati s administrativou nebo hospodařením příslušné školy.“

„Za účelem zlevnění provozu, úspory pracovních sil, úspory materiálu apod. je třeba na příště zřizovati v místě zpravidla jen jeden žákovský internát s eventuálně oddělením chlapeckým a dívčím, a kde si to vyžádá potřeba, s žákovskou mensou jako organizační součástí. Jenom tam, kde by počet chovanců v obou odděleních (dívčím i chlapeckém) přesahoval 300 nebo by to vyžadovaly místní poměry (rozloha místa, vzdálenost apod.), lze se souhlasem MŠVU od této zásady upustit. Výjimku tvoří internát pro žákyně VŠSZ, kde bydlení v internátě je součástí školní výuky, a proto je povinná. Pro ně se zřizuje vždy samostatný internát. V internátu VŠSZ jest ředitel školy zároveň ředitelem internátu. Místo správkyně zastává sestra představená.“ (Věstník MŠVU, 1949)

Žákyně VŠSZ měly výjimku i v poskytování slev internátních poplatků. Pokud podepsaly po ukončení zkušební doby předepsaný revers, byla jim poskytnuta sleva celého internátního poplatku.

I v následujících letech budování demokratické společnosti se v první řadě při přijímání žáků do internátů hodnotila jejich politická angažovanost.

V podmínkách pro poskytnutí podpory pro školní rok 1951/52 stálo:

„Podpory se mohou poskytnout žákům škol III. stupně a výjimečně též žákům II. stupně, kteří jsou československými státními příslušníky. Při tom se hodnotí žákův poměr k budovatelskému úsilí lidově demokratické republiky, jeho chování a prospěch a sociální potřebnost. Účast na budování úsilí prokazují žáci činností v ČSM (aktivní, pasivní), brigádami, kulturní činností apod.“ (Věstník MŠVU, 1952)

V roce 1953 začalo poprvé užívat označení **mimoškolní výchovná zařízení**, která se zřizovala k doplnění školní výchovy a v zájmu zdravotní a sociální péče o školní mládež. Dětila se na *družiny mládeže, pionýrské domy, dětské domovy a jiná mimoškolní výchovná zařízení - žákovské domovy*(dále ŽD). (Zákon č.31/1953 Sb.)

„Žákovské domovy jsou zařízení školské správy, v nichž se poskytuje ubytování, stravování a výchovná péče žákům odborných, středních odborných a středních všeobecně vzdělávacích škol.“ (Procházka, 1962, s.581)

Počínaje školním rokem 1955/56 vešel v platnost *organizační řád a směrnice pro výchovnou práci v ŽD*, které se vztahovaly i na ŽD v působnosti ministerstva zdravotnictví, kultury a lesů a dřevařského průmyslu.

Označení **žákovský domov** nahradilo název *internát*, ale v povědomí veřejnosti přetrvává i v současné době. Mládež stále jezdí na „*intr*“.

V roce 1955 se již přikládal větší význam *výchovné funkci ŽD*, což dokládají *směrnice pro výchovnou práci a organizační řád v ŽD*.

„ŽD umožňují žákům 9. až 11. postupného ročníku JSS, dále žákům škol pedagogických a odborných nerušenou docházku do školy a poskytují jim zpravidla v sídle školy ubytování a stravování, vhodné podmínky pro studium a plnění úkolů uložených školou. Společně se školou a rodinou pečují o jejich výchovu tak, aby žáci svým prospěchem a chováním byli vzornými členy žákovského kolektivu a aby z nich vyrůstali uvědomělí, vzdělaní a lidově demokratickému státu oddaní občané.“ (Věstník MŠVU, 1955, s.296)

Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu žáků středních odborných škol došlo k nárůstu počtu zaměstnanců ŽD. Řediteli ŽD, ve kterém byli ubytováni žáci jedné školy začal s pedagogickým vedením pomáhat *vedoucí vychovatel*. Ředitel tohoto domova byl zároveň i ředitelem školy. V ŽD, v nichž byli ubytováni žáci z několika škol, zpravidla řídil domov *samostatný ředitel*.

Dalšími zaměstnanci ŽD byli *vychovatel, hospodář, účetní, pomocný administrativní pracovník, skladník a pomocný personál (vedoucí kuchař, kuchař, pomocná kuchařka, pomocnice v kuchyni, domovník, údržbář, topič, zahradník, švadlena, pradlena, uklízečka)*.

Vychovatel ŽD odpovídal za rozvoj vzdělávací a výchovné práce žáků své skupiny v době mimo vyučování a za přidělený inventář. Měl vychovávat žáky podle zásad socialistické morálky, zejména v nich pěstovat smysl pro povinnost přísně dodržovat domácí řád a pořádek v domově, smysl pro kolektivní život a odpovědnost vůči kolektivu, vést je k hospodárnosti, k tvořivé kritice a sebekritice a učit je žít plným kulturním životem. Jeho výchovná práce směřovala především k tomu, aby život v domově byl organizován zajímavě, aby se v něm účelně střídaly činnosti duševní s tělesnými, a měl dbát na to, aby žáci nebyli přetěžováni mimoškolní činností.

Pracovní řád ukládal zaměstnancům ŽD za povinnost: „*Pracovat odpovědně a usilovně k dosažení výchovného cíle ŽD, vychovávat uvědomělé občany, vzdělané, ideově pevné, vysoce kulturní, houževnaté při překonávání překážek, všestranně připravené budovat a bránit socialismus v naší zemi.*“ (Věstník MŠVU, 1955, s.274)

Pro ubytování žáků ZOŠ se zřizovaly *učňovské domovy*. (Zákon č. 89/1958 Sb.)

„*Učňovské domovy jsou výchovná zařízení zřizovaná při odborných učilištích a učňovských školách školskou správou nebo národními podniky, poskytují výchovnou péči ubytování, stravu a případně i oděv mladistvým v některých učebních oborech (např. v hornictví, v hutnictví).*“ (Procházka, 1962, s.581)

Nový školský zákon o soustavě výchovy a vzdělávání uvedl v platnost *zásady nového pojetí výchovy a vzdělání*. (Zákon č.186/1960 Sb.)

Mimo jiné se v práci školy měla uskutečňovat *jednota školní, mimoškolní a mimoškolní výchovy*.

Péče o žáky v době mimoškolní se stala nedílnou součástí výchovné činnosti školy za maximální pomoci PO ČSM, SRPŠ, ROH, ČSTV a dalších společenských organizací a závodů.

Úkolem výchovy dětí a mládeže v době *mimo vyučování* bylo zabezpečovat dětem a mládeži po vyučování aktivní odpočinek a rekreaci, rozvíjet jejich osobité zájmy a schopnosti, vést je k dobrovolné a jejich věku přiměřené aktivní účasti na politickém, kulturním a hospodářském životě společnosti, pomáhat jim při přípravě na vyučování a vším tím prohlubovat specifickými prostředky výchovu a vzdělávání mládeže.

Rok 1961 přinesl školám a mimoškolním výchovným zařízením *nové názvy*. *Žákovské a učňovské domovy* se změnily na *domovy mládeže*. *DM je název domova pro mládež starší 15 let.* (Věstník MŠK, 1961, s.15)

DM bylo výchovné zařízení národního výboru, které zajišťovalo *výchovu* učňů a žáků, případně i mládeže v pracovním poměru v době mimo vyučování a nerušenou *docházku* do škol a na pracoviště, *ubytování* a *stravování*.

DM se zřizovaly pro mládež, které bylo třeba zajistit *mimoškolní výchovu* spolu s *ubytováním a stravováním* a o kterou ze závažných nebo jiných důvodů nemohla pečovat rodina. DM zřizovaly NV podle sítě domovů, kterou stanovoval a upravoval KNV po dohodě s ONV, a to v místech pro nejméně **40 chlapců a dívek**.

DM byly zřizovány v objektech, které podle odborných posudků vyhovovaly požadavkům kladených na DM z hlediska výchovného, zdravotního, stavebního a bezpečnostního.

DM začal rovnoměrně plnit funkce *sociální, výchovně vzdělávací a zdravotní*.

Řízení DM se neměnilo, pouze se stanovil počet žáků, při kterém bylo možno stanovit samostatného ředitele DM (více než 80).

Počet a funkce zaměstnanců DM také nedoznaly změn, jen se stanovily podmínky pro přijímání vychovatelů. „...*vychovatelé se ustanovují po dohodě s OV ČSM.*“ (Věstník MŠK 1962, s.382)

Pracovníci DM uplatňovali vliv na žáky výchovnými metodami, které byli v souladu s principy KV. Při své činnosti spolupracovali se společenskými organizacemi, především se školskou nebo učitelskou organizací ČSM. (Věstník MŠK, 1962, s.381)

Základní směr výchovy v DM byl dán požadavky na rozvoj člověka ve shodě s cíli KV a vůdčí zásadou bylo spojení výchovy se životem. DM vytvářel podmínky, aby mohli žáci dobře docházet do vyučování nebo odborného výcviku a s úspěchem absolvovat školu nebo se vyučit. Umožňoval žákům žít ve slušném, kulturním a hygienicky vyhovujícím prostředí a užívat výhod i plnit povinnosti příslušníka socialistického státu. DM působil na rozvoj zájmů a aktivity mládeže, podněcoval lásku k práci a vědě a umožňoval, aby se žákům dostávalo bohatých podnětů k obsažnému prožití života podle zásad mimoškolní výchovy mládeže starší 15 let. V DM se učili jednat podle pravidel kolektivního soužití a soudružské vzájemné pomoci a spolupráce. DM vychovával u žáků správný vztah k socialistickému vlastnictví, učil je správně hospodařit se svěřeným majetkem a vychovával mládež, aby byla připravena budovat a bránit socialismus.

„Výchovná péče o ubytované je svěřena vychovatelům, kteří mládeži radí, pomáhají a výchovně ji usměrňují.

Výchovná činnost DM navazuje na výchovné působení rodiny, školy, závodů a veřejných organizací, působících ve výchově mládeže.“ (Věstník MŠK, 1962, s.384)

Kvalitu výchovné práce zajišťoval promyšlený **domácí řád**, který obsahoval **režim dne a rozvrh týdne**.

DM se dělily podle svého vnitřního vybavení do **dvou skupin**.

Do **I. skupiny** patřily DM, které měly ústřední topení, teplou vodu, koupelny a sprchy a ubytovaní žáci užívali ložní prádlo patřící DM. Ostatní DM patřily do **II. skupiny**.

Náhrada za ubytování a stravování žáka v DM I. skupiny činila 345,- Kč měsíčně, v DM II. skupiny 325,-Kč měsíčně. Za celodenní stravování v jídelně DM zaplatili žáci 10,50 Kč.

Do DM byli přijímáni žáci středně všeobecně vzdělávacích, středních odborných, odborných a učňovských škol. Zcela výjimečně byla přijímána i jiná mládež do 18 let.

„Žáci jsou přijímáni v tomto pořadí:

- a) žáci vychováni před přijetím v DD nebo ve výchovných dorostu*
- b) sirotci,*
- c) žáci cizí státní příslušnosti navštěvující československé školy,*

- d) žáci, jichž přijetí doporučuje a náležitě zdůvodňuje orgán péče o mládež příslušného NV,
- e) žáci, kteří nemají možnost dojíždět pravidelně do školy,
- f) žáci ostatní, zejména ti, kteří to z výchovných nebo zdravotních důvodů potřebují
- g) mládež do 18 let, která je v pracovním poměru a nemá zajištěnou dostatečnou výchovnou péči

O přijetí rozhoduje ředitel DM.

Organizace žákovského kolektivu v DM se řídí směrnicí MŠK pro výchovnou práci, usnesením předsednictva ÚV ČSM o práci ČSM na DM a statutem domovních rad ČSM z roku 1962 a usneseními krajských a okresních orgánů ČSM.“ (Věstník MŠK, 1962, s.382)

V roce 1961 začaly KNV se zřizováním **DM s ochrannou výchovou**. Při nich se zpravidla zakládala učňovská škola nebo kurz z učiva ZDŠ, popřípadě obě zařízení. DM se školou nebo kurzem tvořily jedno zařízení. (Věstník MŠK, 1963, s.221)

Ústřední ideové, pedagogické a metodické řízení a ústřední kontrola výchovy a vzdělání v DM příslušela MŠK.

Do DM se umisťovali mladiství po skončení povinné školní docházky, u nichž byla vyslovena *ústavní* nebo *ochranná výchova*.

DM s ochrannou výchovou byla výchovně vzdělávací zařízení členěná podle povahy a stupně výchovných a charakterových nedostatků mladistvých. V nich probíhala převýchova obtížně vychovatelné mládeže především na základě učebně výchovného procesu, ve kterém hrála významnou úlohu výchova prací. Svým výchovným působením plnily DM významný společenský úkol, který směřoval k tomu, aby i z mravně narušené mládeže vyrostli platní členové socialistické společnosti.

Hlavním posláním DM s ochrannou výchovou bylo napravovat mravní a charakterové nedostatky mladistvých a připravovat je pro praktické povolání. Mladiství se zapojovali podle svých schopností, zájmů a vzdělání v souladu s potřebami společnosti do některého učebního oboru, v němž mohli získat odbornou dělnickou kvalifikaci. Při DM se zřizovala odborná učiliště, která poskytovala žákům ucelené odborné vzdělání a odborný výcvik. Ve tříletých učebních oborech dokončil učeň (chovanec) období odborného rozvoje zpravidla v závodě, který s ním uzavřel učební smlouvu.

DM s ochrannou výchovou se zásadně diferencovaly podle pohlaví na:

- a) *DM třídící,*
- b) *DM typu I až III*

Od roku **1972** DM zřizoval, spravoval a řídil KNV v rámci schváleného plánu a rozpočtu, jestliže bylo třeba zajistit ubytování nejméně pro **60** žáků. Pro žáky SZTŠ, SLTŠ, zemědělských a lesnických odborných škol, zemědělských a lesnických odborných učilišť a žáky SZŠ a odborných zdravotnických škol bylo možno DM zřídit i při menším počtu žáků (nejméně **35**). DM se zřizoval o největší kapacitě **360** lůžek.

Při kapacitě **nad 100** lůžek se DM zřizoval jako *rozpočtová organizace*, DM s nižší kapacitou byl *organizační součástí školy*.

DM, v nichž byli ubytováni jen žáci *zemědělských škol a zemědělských odborných učilišť*, se zásadně zřizovaly jako *součást* těchto škol nebo odborných učilišť.

KNV mohl DM zrušit, klesl-li počet ubytovaných pod **30** (v DM zemědělských škol a odborných učilišť a zdravotnických škol pod **25**) a bylo-li možno těmto žákům zajistit náhradní ubytování především v nevyužitých kapacitách DM v rámci místa, popř. okresu.

DM mohl být umístěn nejvýše ve **3 budovách**. Dělení DM podle vnitřního vybavení do dvou skupin se nezměnilo. Nově byla stanovena kapacita do **5** lůžek pro jednotlivé ložnice **DM I. skupiny**.

Náhrady za stravování a ubytování zůstaly po deseti letech na stejné úrovni, pouze v DM, které poskytovaly jen ubytování se stanovila částečná úhrada nákladů na **40,-Kč** měsíčně v *I. skupině* a **20,-Kč** ve *II. skupině*.

Od roku **1972** patřil DM mezi *mimoškolní výchovné zařízení*, které zajišťovalo žákům denního studia škol poskytujících střední a vyšší vzdělání a učňům ze zařízení v odvětví školství a zdravotnictví *výchovnou péči, ubytování a stravování*. (Věstník MŠ a MK, 1972, s.113)

DM, který byl zřízen jako rozpočtová organizace, řídil ředitel DM.

DM, který byl organizační součástí školy nebo odborného učiliště, řídil ředitel školy nebo odborného učiliště.

V DM, které řídil ředitel školy nebo odborného učiliště se ustanovoval *vedoucí vychovatel*, který plnil funkci zástupce ředitele školy či odborného učiliště pro práci v DM. Vedoucí vychovatel se ustanovoval i v DM, které byly zřízeny jako rozpočtová organizace a měly lůžkovou kapacitu nad **360** lůžek.

Poradním orgánem ředitele DM se stala *pedagogická rada* složená ze všech výchovných pracovníků DM. Jednání pedagogické rady se podle potřeby zúčastňovali i ostatní výchovní pracovníci školy (odborného učiliště).

Výchovná činnost v DM se zaměřovala na všestranný rozvoj osobnosti žáků. Uskutečňovala se v rozsahu, formami a prostředky přiměřenými potřebám, věku a stupni vyspělosti ubytovaných žáků. Výchovnou činností doplňoval DM výchovnou péči rodiny.

Žáci byli rozděleni do *výchovných skupin*, pokud možno podle škol, ročníků a věku. Skupina měla zpravidla **30** žáků. Výchovná činnost v každé skupině byla řízena a organizována jedním vychovatelem, který za ni odpovídal řediteli DM.

Výchovnou a organizační práci se žáky v DM zajišťoval ředitel DM, vedoucí vychovatel, vychovatelé a *pomocní vychovatelé*. Ke zkvalitnění výchovné práce přispěly zásady pro zpracování *domácího řádu DM*, který obsahoval *režim dne* a *rozvrh týdne*. (Věstník MŠ a MK, 1972, s.115)

Žáci měli právo odjíždět na dny pracovního klidu a na prázdniny k rodičům. Žáci s nařízenou ústavní výchovou mohl ředitel DM propustit na dovolenou k rodičům jen na vyjádření národního výboru (orgánu péče o děti) podle místa bydliště rodičů.

Ubytování žáci si na začátku každého školního roku volili *žakovskou samosprávu*, do které byli voleni zástupci všech výchovných skupin a zástupci SSM v DM. Samospráva se podílela na vypracování domácího řádu, na řešení otázek týkajících se ubytování a stravování žáků a na zajišťování a realizaci výchovné činnosti.

V roce **1974** se zřizovaly k výchově *mládeže vyžadující zvláštní péči* opět zařízení s názvem *internát*. Internát byl součástí školy a poskytoval žákům *výchovnou péči* v době mimo vyučování (mimo pracovní dobu), *rehabilitaci, ubytování a stravování*. Internát byl zpravidla koedukačním výchovným zařízením, v němž mohli být ubytováni žáci předškolního a školního věku, popřípadě i žáci v prodloužené výchovné péči nebo učni (studenti). Počet žáků ve výchovné skupině v internátě byl totožný s počtem žáků ve třídě.

Nový školský zákon v roce 1978 klasifikuje DM jako *mimoškolní výchovné zařízení*, které mohlo být *součástí střední školy* (gymnázia, střední odborné školy, konzervatoře, odborné školy, učňovské školy nebo středního odborného učiliště, zajišťujícího jenom teoretické vyučování) nebo mohlo být zřízeno jako *samostatné mimoškolní výchovné zařízení*, jež zajišťovalo *výchovu mimo vyučování, ubytování a stravování*. (Zákon č. 76/1978 Sb.)

Mezi mimoškolní výchovná zařízení patřily: *dům pionýrů a mládeže, stanice mladých techniků, stanice mladých přírodovědců, stanice mladých turistů, školní klub, školní družina, školní knihovna a domov mládeže*.

Jako *mimoškolní výchovné zařízení* mohl NV zřídit DM s přihlédnutím k místním podmínkám, „a to zejména:

- a) jsou-li budovy domova provozně odděleny od střední školy nebo je-li domov umístěn v několika budovách od sebe vzdálených,
- b) je-li kapacita domova vyšší než 100 lůžek,
- c) jsou-li v domově ubytováni žáci z více středních škol
- d) pokud žáci střední školy, jejíž součástí dosud byl domov, tvoří z ubytovaných žáků v domově menšinu.“ (Věstník MŠ a MK, 1979, s.129)

V řízení práce DM došlo k *rozšíření počtu* účastníků pedagogických rad. Podle potřeby mohl ředitel na jednání přizvat kromě ostatních pedagogických pracovníků středních škol také zástupce domovní rady SSM a zástupce společenských organizací, zejména dále ROH a SRPŠ, dorostového lékaře apod.

V DM bylo možno zřídit *metodické sdružení*, jehož vedením pověřil ředitel zpravidla vedoucího vychovatele nebo jiného zkušeného a odborně schopného vychovatele. Členy metodického sdružení byli všichni vychovatelé DM.

Ředitel po projednání na pedagogické radě vydával *vnitřní řád DM* (místo *domácího řádu*), který obsahoval *práva a povinnosti ubytovaných žáků, výchovná opatření a režim dne*, a jenž byl součástí předepsané *dokumentace a evidence DM*. (Věstník MŠ a MK, 1979, s.131)

Výchovnou činností navazoval DM na výchovně vzdělávací práci střední školy a na výchovné působení rodiny. Výchovní pracovníci úzce spolupracovali s příslušnou střední

školou a s rodiči žáků. Rovněž spolupracovali se společenskými organizacemi v DM nebo na škole a v místě. Pokud byl DM mimoškolním výchovným zařízením, mohlo být při něm ustanoveno SRPŠ.

Na organizaci výchovné činnosti DM se podílel SSM, zejména v oblasti kulturní, politickovýchovné, společenské a sportovní.

Výchovná činnost se žáky se řídila *celoročním plánem práce* DM. Úkoly v něm rozpracovávali vychovatelé do *měsíčních plánů* výchovné práce jednotlivých skupin. Výchovná činnost se zaměřovala na všestranný rozvoj osobnosti žáka, na utváření jejich socialistického uvědomění a socialistického způsobu života a na všestrannou pomoc při přípravě žáků na vyučování. Součástí výchovné činnosti DM bylo organizování zájmové činnosti žáků se zřetelem k jejich individuálním potřebám a zájmům a se zřetelem k jejich dalšímu studiu nebo povolání, na něž se připravovali. Pravidelnou zájmovou činnost vedli vychovatelé a učitelé nebo také mimoškolní odborníci s využitím odborné pomoci společenských organizací, zejména Svazarmu, SSM, SČSP a jiných zájmových organizací.

Základní organizační jednotkou výchovné činnosti zůstala *výchovná skupina o 30 žácích*. (Věstník MŠ a MK, 1979, s.132)

V roce 1979 zůstaly náhrady ubytování ve stejné výši, pouze se zvýšila výše příspěvku na náhradu nákladů na stravování v jídelně DM na žáka z 10,50 Kč na 11,50 Kč na den a tam, kde používali polotovary, pohotové potraviny a hotové pokrmy, na 12,50 Kč.

Nový školský zákon v roce 1984 přinesl změny v *organizaci a řízení* výchovné práce v DM, *výchovy mimo vyučování*. (Zákon č. 29/1984 Sb.)

Řízení VMV bylo obecně chápáno jako způsob rozhodování o hospodářských, společenských, politických, kulturních a jiných záležitostech lidské společnosti.

V socialistických vztazích šlo o řízení vědecké, které si kladlo za cíl respektovat objektivní zákonitosti společnosti i lidského myšlení, všestranně využívat nejnovějších poznatků pedagogiky, psychologie, sociologie a dalších věd a při budování systému se důsledně opírat o učení marxismu-leninismu.

Ze systému komunistické výchovy vyplývaly základní *principy řízení výchovné práce*:

- *princip třídnosti a političnosti* – soustavně prohluboval a upevňoval socialistickou

funkci škol a opíral se o politicky angažovanou výchovnou práci všech členů pedagogického sboru spolupracujícím zvláště se SSM, ROH a SRPŠ

- *princip cílevědomosti a komplexnosti* – vyžadoval racionální uspořádání veškeré výchovně vzdělávací práce v ucelenou a dynamickou soustavu charakterizovanou jednotou cílů, obsahu, metod, prostředků a forem KV
- *princip jednoty výchovy a vzdělání* – vystupoval jako požadavek na organické sepětí výchovy s obsahem jak teoretického a praktického vyučování, tak i vzdělávací složky VMV
- *princip aktivní účasti žáka na vlastní výchově* – účinek výchovného působení byl tím větší, čím uvědomělejší a aktivnější vztah měl žák ke sdělení či požadavku výchovného pracovníka
- *princip kolektivní výchovy* – výchova žáků v uvědomělé členy kolektivu kladla důraz na to, aby se činnost žáků, zejména společenská, zájmová a rekreační, uskutečňovala kolektivními formami

Plánování výchovné práce bylo jedním z určujících předpokladů vysoké úrovně veškeré výchovně vzdělávací práce. Aby plán splňoval své poslání jako nástroj řízení výchovy, bylo třeba při jeho sestavování dodržovat určité zásady, z nichž byly důležité především *ideovost, cílevědomost, komplexnost, demokratický centralismus, konkrétnost, realnost a závaznost*. (Sellnerová, 1987, s. 40 - 41)

Ředitel DM zpracovával **roční plán VMV**, který vycházel z ročního plánu školy nebo učiliště a byl schvalován pedagogickou radou. Z ročního plánu VMV vycházeli vychovatelé při sestavování **měsíčního plánu**. Každý vychovatel zpracovával měsíční plán pro svou výchovnou skupinu. **Týdenní plán** byl konkretizací plánu měsíčního. Obsahoval přesné údaje o tom, jak bude vychovatel úkoly z měsíčního plánu realizovat. Zde vychovatel zaznamenával každou změnu proti původnímu plánu s příslušným zdůvodněním neuskutečněných činností. Na konci měsíce vychovatel písemně stručně a věcně, ale objektivně a srozumitelně, zhodnotil splnění zadaných úkolů a stanovil závěry pro další práci. Pro činnost vychovatele ve výchovné skupině se používal **deník výchovné skupiny**, který byl součástí povinné pedagogické dokumentace.

Systém plánování výchovné práce uzavírala *denní příprava vychovatele*. Denní příprava vychovatele, ač svým rozsahem nejkratší písemná forma individuálního plánování výchovné práce (obvykle na jeden den), byla velmi důležitá.

V *písemné přípravě* se obvykle uváděl stanovený cíl výchovné práce, prostředky, metodické rozpracování postupu, potřebné pomůcky, nutné pedagogické zásahy, pedagogicko-organizační úkoly apod. V denní přípravě zaznamenával vychovatel veškeré pracovní úkoly, které chtěl v daném dni splnit, což znamenaly úkoly spojené s *přímou i nepřímou* výchovnou prací. (Sellnerová, 1987, s.50)

V roce **1988** byla zpracována *statistická síť DM* v ČSR. DM v ČSR se členily na *DM samostatné, DM pro žáky gymnázií a středních odborných škol* a *DM pro žáky středních odborných učilišť*. (viz příloha č.4)

Ze statistiky vyplývá, že mezi lety 1978 –1983 došlo k poklesu počtu DM a tím i k počtu ubytovaných žáků, ale zvýšil se počet vychovatelů. (viz přílohy č.5 a č.6)

Po převratných politických událostech v české republice v roce **1989** došlo také ke změnám v školském systému a pokračovala klesající tendence v počtu DM v ČR. (viz příloha č.7)

Podle nového školského zákona ze dne **10.9.1991** se změnily názvy *mimoškolní výchovná zařízení* na *školská výchovná zařízení pro výchovu mimo vyučování*, které zabezpečovaly žákům středním škol *kvalifikované výchovné působení, ubytování a stravování*. Školskými výchovnými zařízeními pro výchovu mimo vyučování se stala *střediska pro volný čas dětí a mládeže, školní družiny, školní kluby, školní knihovny a domovy mládeže*. (Zákon č. 390/1991 Sb.)

Došlo ke změně kritérií pro zařazování DM do *dvou kategorií*. Přihlíželo se opět k vnitřnímu vybavení DM a lůžkové kapacitě ložnic.

- a) *do I. kategorie* se zařazovaly DM, které měly ústřední topení, teplou vodu, koupelny nebo sprchy, vlastní jídelnu v budově DM nebo v její blízkosti a pokoje s kapacitou do 3 lůžek

- b) *do II. kategorie* se zařazovaly DM, v jejichž vybavení chyběly dvě náležitosti ve vybavení zařazených do I. kategorie.

Základní organizační jednotkou výchovně vzdělávací činnosti zůstala *výchovná skupina*, ale snížil se počet ubytovaných žáků na **24** nebo **15** ubytovaných žáků cizí státní příslušnosti nebo shodného počtu ubytovaných s počtem žáků ve třídě speciální školy, pokud se jednalo o žáky speciálních škol.

Ubytování v DM se poskytovalo žákům středních odborných škol, speciálních středních odborných škol, gymnázií a speciálních gymnázií za úhradu v rozpětí od **150** do **300** korun měsíčně.

V roce **1991** došlo ke *stanovení počtu vychovatelů* na výchovnou skupinu. Na **30** ubytovaných žáků se stanovili **3** vychovatelé a na každý započatý počet 30 žáků další vychovatel. (Vyhláška č. 354/1991 Sb.)

Výchovně vzdělávací a organizační činnost DM v roce **1992** zajišťoval nadále *ředitel, zástupce ředitele nebo vedoucí vychovatel, vychovatelé a pomocní vychovatelé*. Jako *poradní orgán* stále pracovala *pedagogická rada* nebo *jiný poradní orgán*. Jejimi členy byli pedagogičtí pracovníci DM. Pedagogičtí pracovníci DM, který byl součástí střední školy, byli členy pedagogické rady střední školy nebo jiného poradního orgánu. Pokud nebyla pedagogická rada či jiný poradní orgán při škole zřízen, zřídil ředitel střední školy *pedagogickou radu DM*.

Hospodářské, administrativní a provozní úkoly DM zajišťovali *technickohospodářští a provozní pracovníci*. (Zákon č. 564/1990 Sb.)

Ubytování v DM nebylo pro žáky nárokové. Podle jeho kapacity byli žáci umisťováni v tomto pořadí: *z DD, ze sociálních a zdravotních důvodů, žáci, jejichž rodiče pracovali v zahraničí, žáci nadaní a talentovaní, ostatní dojíždějící a podle místa trvalého bydliště od školy*.

DM se členily na *ubytovací jednotky* a podle nich se stanovovala výše úhrady za ubytování. (Vyhláška č. 64/1992 Sb.)

„Ubytovacími jednotkami se rozumí pokoje, které se podle vybavení zařazují

- a) do I. kat., mají-li ústřední topení, koupelnu nebo sprchu s teplou vodou a nejvýše 3 lůžka,
- b) do II. kat. nesplňují-li některé z hledisek uvedených v bodu a)“

Výše úhrady zůstala stejná jako v předcházejícím roce.

Žáci ubytovaní v DM se v něm celodenně stravovali. Výjimky ze stravování po dohodě se zástupce žáka nebo žákem povoloval ředitel DM nebo školy.

V roce 1997 došlo ke změně poplatků za ubytování. Žákům středních odborných škol, speciálních středních odborných škol, gymnázií a speciálních gymnázií se začalo poskytovat ubytování v **DM II. kategorie** za úhradu 500 Kč až 800 Kč měsíčně a v **DM I. kategorie** za úhradu 800 Kč až 1 200 Kč.

DM plnil *výchovně vzdělávací, zdravotní a sociální* funkci. Podílel se na usměrňování, kultivaci a uspokojování zájmů a potřeb ubytovaných žáků, na formování žádoucích postojů a morálních vlastností.

Prostřednictvím pestrých a zajímavých činností se žáci motivovali k hodnotnému využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností i návyků, a tím i k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání. Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářeli vlastní názor na život a na svět, čímž se, mimo jiné, plnila *výchovně vzdělávací funkce* DM.

Střídáním činností různého charakteru (duševní a tělesné činnosti, práce a odpočinku, činností organizovaných a spontánních) v denním režimu DM, se podporoval zdravý tělesný a duševní vývoj mládeže. Velký zdravotní význam mělo podněcování a poskytování příležitostí k vydatnému pohybu na čerstvém vzduchu. Jídelny DM měly možnost vést ubytované ke správné životosprávě i racionální výživou, zdravotní význam mělo i dodržování hygienických pravidel.

Plnění *zdravotní funkce* se projevovalo i v účelně voleném, hygienicky nezávadném a esteticky působícím materiálním prostředí a dostatku prostoru pro činnosti. Ke zdravému duševnímu vývoji přispíval pobyt v příjemném prostředí, pohodě, mezi oblíbenými lidmi a prožívání radosti a uspokojení ze zájmové činnosti.

DM měly možnost ovlivňováním volného času mládeže a péčí o ně v době mimo vyučování vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami v rodinách. Celou svou prací se dále podílely na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. *Sociální funkce DM* byla vždy zvlášť významná, neboť se jednalo o zařízení pečující o dospívající mládež místo rodiny, i když jen po přechodnou dobu. (Pávková, 1999, s.42)

Vzhledem ke stále stoupajícím nárokům výchovné práce v DM byly kladeny zvýšené požadavky na *pedagogické vzdělání* vychovatelů. Vychovatel měl umět zajistit výchovnou práci s přidělenou skupinou žáků, připravit nabídku činností, odborně pomoci žákům při přípravě na vyučování podle svého zaměření, popř. specializace, navodit a motivovat volnočasové aktivity spontánního charakteru. Taková náplň práce vychovatele vyžadovala minimálně středoškolské vzdělání, znalost psychologie individuální i skupinové práce s žáky, empatii i organizační schopnosti. Mnoho vychovatelů si začalo své pedagogické vzdělání rozšiřovat nebo doplňovat vysokoškolským studiem.

Od 1.1.2005, kdy vešel v platnost nový školský zákon, jsou DM zařazeny pod *školská výchovná a ubytovací zařízení*, která „zajišťují dětem, žákům a studentům podle účelu, k němuž jsou zřízena:

- a) *vzdělání, sportování a zájmové činnosti v době mimo vyučování,*
- b) *celodenní výchovu, ubytování a stravování, popřípadě*
- c) *zotavovací pobyty dětí a žáků ve zdravotně příznivém prostředí i bez přerušení vzdělávání.*

Školská výchovná a ubytovací zařízení mohou provozovat svou činnost i ve dnech pracovního volna a v období školních prázdnin.“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Důležitá změna nastává v pracovním zařazením dříve *pomocných vychovatelů*. Od 1.1.2005 se stávají *asistenty pedagoga*. Vychovatelé vykonávající v DM noční služby jsou zařazeni ve funkci *asistenta pedagoga s nočním dozorem*. (Zákon č. 563/2004 Sb.)

4.2 Školská ubytovací zařízení na Domažlicku

Cílem bakalářské práce je zaznamenat začátky všech domovů mládeže po roce 1945 na Domažlicku a zaznamenat dle možností jejich vývoj. Z prostudovaných pramenů vyplývá, že před koncem II. světové války neměla žádná škola ani učiliště v domažlickém regionu své ubytovací zařízení. Žáci odborných škol, učilišť i gymnázia do té doby využívali ubytování v soukromí, na tzv. „*privátě*“. V Domažlicích stálo několik domů, které poskytovaly ubytování studentům gymnázia už koncem 19. století. Kromě ubytování v soukromí našli dojíždějící studenti střechu nad hlavou také v domažlickém *klášterním konviktu* již v roce 1893, v hotelu Bautz, v hotelu Slavie a v době mobilizace i ve spolkové kuchyni Baarova gymnasia, když přestala fungovat železniční doprava na trase Domažlice – Tachov v roce 1938. (viz příloha č.8)

„Pobyt v klášterním konviktě trval jen 10 měsíců, a v těch 50 letech gymnasia to byl sice zlomek nepatrný, ale byl to první a poslední pokus o zřízení hromadného ubytování studentů.“ (Almanach, 1921, s.132)

Po skončení II. světové války, v polovině května 1945 se urychleně zřizují první učňovská zařízení v různých zámcích a armádou opuštěných budovách. Nevýhodou všech, většinou zemědělských učňovských zařízení, bylo jejich umístění převážně na okrajích jednotlivých okresů se ztíženou dopravní dostupností. Proto se při těchto učilištích začalo s budováním ubytoven – *internátů* s celodenním stravováním. *První internát* sloužil zemědělské mládeži v **Horšově** u Horšovského Týna.

4.2.1 Domovy mládeže v Horšovském Týně

První internát v domažlickém okrese byl zřízen při **Rolnické jednoroční pracovní škole** v Horšově již v roce 1945. Nejprve byli žáci ubytováni v prostoru zámeckého parku v Horšovském Týně v budově zvané „Vdovský dům“ nebo také „Zámeček“. Od dubna 1946 pak bydleli v prozatímně zřízených internátech v Horšově 39 a ve dvou místnostech v budově národní školy a ve dvou obytných domech. Začalo se s adaptací jedné hospodářské budovy na *žákovský internát*. V budovách bývalého horšovského statku

a slavného horšovského dvora působily až do roku **1958** dvě *zemědělské učňovské školy*, neustále měnící své názvy a střídavě se spojující pod jedno ředitelství. (Kronika SZTŠ HT)

V roce **1952** pracovali v obou školách 1 ředitel, 4 učitelé, 2 instruktoři praxe a 1 vychovatelka. Celkem zde bylo 69 žáků. Žáci byli rozděleni do dvou oddělení A a B (tzv. čet), s vedoucím ze svých řad, odpovědným za práci i za pořádek v internátě. Ubytování a stravování bylo bezplatné.

Ve školním roce **1952/53** vzniklo *středisko pracujícího dorostu* (dále SPD), vlastně středisko pro převýchovu mládeže z neloajálních rodin.

Ze vzpomínek přímého účastníka ročního pobytu v SPD

15.8.1952 přišlo poštou sdělení: „...*byl jsi určen pro povolání zemědělské. Stalo se tak se souhlasem Tvým i Tvých rodičů. V pondělí 1.9.1952 ke každému vlaku bude vyslán povoz, který Tvoje zavazadla dopraví do Horšova. Každý s sebou přiveze policejní odhlášku ze zásobování. MNV Ti potvrdí odevzdání potravinových lístků. Přivez s sebou prostěradlo, polštář, peřinu, pracovní šaty a obuv.*“

Patnáctiletého žáka ani jeho rodičů se na souhlas se zařazením do SDP nikdo neptal. K vlaku přijel traktor s valníkem, na jehož korbě je převezli do Horšova k ubytování. Později dostali zdarma pracovní obuv (černé galoše) a pracovní oděv „modračky“. Zároveň jim dali i 500 Kč jako věrnostní poplatek za vstup.

Autoritu škol podporovala školská skupina ČSM. Byla tu patrná i snaha učitelů umožnit žákům věnovat se ve svém volném čase různým zálibám a zájmům. Za tím účelem byly ustanoveny zájmové kroužky, a to vedle odborného traktoristického, politického, zdravotního a později svazarmovského také kroužek pěvecký a recitační. Jeho účastníci vystupovali i na veřejnosti. Nezapomínalo se ani na sportovní činnost žáků.

V roce **1954** byla dokončena adaptace hospodářské budovy na *žákovský dívčí internát* s kapacitou 30 lůžek. Hoši byli dále ubytováni ve dvou obytných domech v obci.

Ve školním roce **1958/59** byly obě zemědělské školy přemístěny z horšovského statku do Horšovského Týna do budovy v Nádražní ulici 43, převzaté od tehdejší JSS, která se přestěhovala do Domažlic. V budovách po zemědělských školách zůstaly učebny

pro žáky konající na statku praxi a *internát* dále poskytoval ubytování a stravování všem žákům až do roku 1960.

Ve školním roce 1959/ 60 vrcholí vývoj zemědělského školství v Horšovském Týně zřízením SZTŠ, která byla zřízena na základě potřeby kvalifikovaných kádrů a stabilizace těchto pracovníků v pohraničním okrese. Do té doby byla SZTŠ pro Plzeňský kraj jen v Klatovech a v Březnici, a tak z domažlického okresu zatím SZTŠ nikdo nestudoval.
(50 let ZeŠ v HT, 1985, s.5)

V souvislosti s reorganizací územního rozdělení ČSSR, při které byl okres Horšovský Týn zrušen, byly uvolněny pro zemědělské školy bývalé objekty SNB v Nádražní ulici 78 a 156 za účelem zřízení *internátů*. (viz příloha č.9)

Od 1.9.1960 také došlo k oddělení *učňovské školy zemědělské*, přechodně označenou jako ZOU Horšovský Týn, které získalo školní budovu v ulici Littrowa 122 .

ZOU zřídilo pro své učně *internát v Nádražní ulici 156*, kde sídlí dodnes. Na počátku svého působení budova jako internát nevyhovovala z hygienických důvodů, chyběly klozety a umyvadla.

K 1. 9. 1960 bylo ubytováno 65 učňů z celkového stavu 73 žáků. Z toho 32 chlapců a 33 dívek, 8 dojíždělo. Kapacita ubytování byla 60 jednoduchých postelí a 120 postelí poschodových. (SOKA, inv. č.18, sig. 453/2)

Ze vzpomínek bývalých vychovatelů DM Nádražní 156 na rok 1960:

„V I. patře DM byli ubytováni hoši, ve II. patře dívky. V přízemí se nacházela kulturní místnost, první jídelna ZOU a ještě učebny SZTŠ. Hygienické zařízení tvořily lavory na vodu, tekla pouze studená. Ve všech místnostech stála kamna na lokální vytápění a uhlák na otop. Každé odpoledne vydávaly vychovatelky přiděl dříví a uhlí – 2 uhláky na pokoj.

V místnosti stály patrové palandy, stůl, židle, v předšíně skříň na pracovní oděv. Na pokoji nesměly být umístěny žádné elektrospotřebiče. Působily zde dvě vychovatelky bez pedagogického vzdělání, absolventky hospodářské školy v Domažlicích.

Za provozu se prováděly stavební úpravy velkých kancelářských místností na společenskou místnost, kancelář pro vychovatele, šatny, umývárny a sprchy.“

V letech 1961 – 1965 byla vybudována kotelna a instalován bojler na teplou vodu.

K **1.8.1961** bylo celkem 59 ubytovaných, z toho 22 hochů a 37 dívek. (SOKA, inv. č.18, sig. 453/2)

Podle plánu pro školní rok **1961/62** mělo být v ZOU celkem 450 zemědělských učňů, pro jejichž ubytování bylo nutno získat další prostory neboť kapacita dosavadního DM 110-120 lůžek nestačila. Zařazením do internátu ve školním statku v Horšově by byl získán prostor pro dalších 30 učňů. Provedením stavebních úprav hotelu Plzeňka ve Staňkově by bylo získáno místo pro dalších 80 učňů. Zůstávala nepokryta potřeba pro 200-220 učňů.

Podle stavební studie nového stavu hotelu Plzeňka ve Staňkově, zpracované v listopadu 1962, mělo být získáno pro internát ZOU v Horšovském Týně 44 lůžek. K realizaci této studie z neznámých důvodů nedošlo.

V **hodnocení I. pololetí 1962/63** ZOU v Horšovském Týně je uvedeno:

„V září 1962 bylo v internátu umístěno 80 učňů, v říjnu už 92. K 28.1.1963 bylo umístěno 89 učňů.

Internátní výchova se provádí podle plánu a v mezích možností v budově, kde se provádějí adaptační práce. Výchovu zabezpečují 2 vychovatelé a v zájmu většího efektu výchovy je nutné, aby adaptační práce pokračovaly rychleji.“ (SOKA, inv. č.18, sig.453/2)

Na rok 1964 vzpomíná absolventka ZOU a SZTŠ:

„Ráno začínalo budičkem v 6.00 hodin, po něm následovala desetiminutová rozcvička venku na dvoře za každého počasí. Vždy jeden žák předváděl. Po rozcvičce následovala hygiena a úklid ložnic. V 6.50 při kontrole pokojů vychovatel s bílými rukavicemi kontroloval čistě setřený prach. Pak přišel každodenní nástup učňů s podáváním hlášení. Čistota pokojů byla bodována, lůžko s napnutým prostěradlem muselo zůstat netknuté až do večera.

Po příchodu ze školy vždy dva učni drželi týdenní službu ve vrátnici. Zapisovali příchody, odchody, návštěvy, vycházky a vydávali odpolední svačinu.

Ve středu směli jít ven na vycházku. VDM se mohli zapojit do kroužku fotografického, střeleckého nebo do kroužku vaření.“

V letech 1973 – 1976 opět došlo k přechodnému *spojení ZOU a SZTŠ*. Škola včetně DM byla umístěna ve 4 komplexech budov (2 budovy SZTŠ, 3 budovy bývalého ZOU a 2 budovy DM). Vznikaly velké organizační potíže. Školu i učiliště navštěvovalo celkem 176 žáků. Lůžková kapacita DM byla nedostatečná, a tak byli ubytováni jen učni ZOU. Všichni studenti SZTŠ museli denně do školy dojíždět.

„Učnice 1. a 2. ročníku obor chovatel se zúčastnily krajského kola zájmové činnosti učitelské mládeže ve skupinovém zpěvu s pásmem chodských písní a tanců a postoupily do národního kola. V krajském kole se umístily na 1. místě, v národním kole obsadily místo 3. Ve škole a v DM pracovalo 16 zájmových kroužků.“ (Kronika SZTŠ HT)

V prosinci roku 1976 se rozhodlo o opětovném *rozdělení* na **SZTŠ** a **ZOU**.

Začátkem 80.let měl DM stále nedostatečnou lůžkovou kapacitu. Mnoho žáků denně zdaleka dojíždělo a škola neměla možnost vytvořit jim optimální podmínky pro studium a lepší využití volného času.

1.9.1994 došlo k přejmenování **SOUZ** na **ISS**. Budova učiliště v ulici Littrowa 122 se rekonstruovala a z přilehlé budovy se zřizovala školní jídelna, která nyní zajišťuje obědy pro DM.

Při **SZTŠ** v Horšovském Týně byl zřízen k **1.9.1960** samostatný *žákovský internát* v budovách bývalého SNB v *Nádražní ulici 78*.

Stav žáků na škole byl 43 dívek a 43 hochů ve dvou ročnících. Kapacita 60 míst pro ubytování vyhovovala, ale bylo nezbytné provést řadu stavebních oprav, zvláště hygienického zařízení. V plánu pro školní rok 1961/62 bylo instalovat v přízemí i obou patrech po 4 umyvadlech, jedné koupací vaně a lázeňských kamnech v hodnotě 170.000 korun. „*Výhledově ve II., respektive počátkem IV. pětiletky je třeba zajistit výstavbu nové školní budovy s internátem.*“ (Kronika SZTŠ HT)

Už v roce 1955 mělo být započato se stavbou nové zemědělské školy a investiční úkol byl již podepsán tehdejším ministrem zemědělství, a přestože vláda přijala rozhodnutí o pomoci pohraničí, o podpoře dosídlení, stabilizaci a kvalifikaci pracovníků, a i tehdejší

orgány státní moci přijímaly usnesení o nutnosti stavby nové školy a internátu, nikdy k tomu nedošlo. Právě tak i plán z roku 1961 zůstal nerealizován.

Ve stejnou dobu došlo ke stavebním opravám na budově školy v Nádražní ulici 43, která se nachází naproti budově internátu. *„Byly provedeny nejnutnější opravy učeben, klozetů a chodeb v hodnotě 15.000 korun. V budově je lokální vytápění. V DM působí 2 vychovatelé,“ muž a žena. (Kronika SZTŠ HT)*

Stravování ubytovaným studentům SZTŠ poskytovala jídelna DM ZOU v Nádražní 156, vzdálená cca 300 m od DM SZTŠ.

„Ve školním roce 1961/62 dochází v DM k výměně obou dvou vychovatelů, přicházejí ženy dálkově studující PF a absolventka JSŠ.

Studenti ve svém volném čase pracovali v několika zájmových kroužcích (fotografickém, mechanizačním, pěstitelském, rozhlasovém a včelařském). Významná byla jejich budovatelská brigádnická činnost, při budování hřiště DM odpracovali 60 hodin. Ve svém volném čase vypomáhali při jarní okopávce řepy na školním statku.

V měsíci dubnu v roce 1968 byl DM přepaden místními „chuligány“, kteří po konfliktu s několika ubytovanými studenty způsobili dokonce i hmotné škody a celá záležitost měla dohru u okresního soudu.

K 25. výročí existence zemědělské školy v Horšovském Týně nastudovali ubytovaní studenti v roce 1970 se svým vychovatelem ukázkou folklorního tance. Byl založen kroužek košíkové, pracoval též kroužek recitační.“ (Kronika SZTŠ HT)

Po opětovném rozdělení školských zařízení ve školním roce 1976/77 vzniká SZeŠ bez přívlastku *technická*.

Na spolupráci učitelů s vychovateli v 80. letech vzpomíná bývalá učitelka SZeŠ:

„Mezi povinnosti učitele patřily pravidelné informativní návštěvy na DM, 1 x týdně prováděli zápis do k tomu určené knihy. Učitelé v DM pořádali přednášky a besedy na různá témata (sama je prováděla na téma dějiny umění či historie Horšovského Týna až do roku 1995). Vychovatelky zase každé ráno předkládaly řediteli školy nebo jeho zástupci denní program DM a hlášení o tom, co se v DM odpoledne a v noci stalo.“

„V říjnu 1981 došlo k nepěknému chování 2 žáků na DM, kteří neměli dobrý vztah k mladším spolužákům a proto museli DM opustit.

Ve školním roce 1984/85 začala rekonstrukce budovy DM vybudováním klubovny a dalších pokojů pro studenty neboť dosavadní kapacita 60 lůžek nestačila k ubytování všech zájemců.

Závěr měsíce prosince 1986 patřil významné události. Do provozu byla uvedena druhá budova DM (tzv. Cábovna) v Nádražní ulici 76 v těsném sousedství první budovy DM. V nově rekonstruované dvoupatrové budově jsou pokoje pro 2-3 studenty, moderně vybavená studovna, útulná klubovna. Byly zde vytvořeny dobré podmínky i pro zájmovou klubovní činnost. Rekonstrukce objektu byla zahájena v březnu 1985. Finanční náklady představovaly více než 900 tisíc korun a projekčně i stavebně celou akci zabezpečili pracovníci OSP v Domažlicích. V nově adaptované budově byla ubytovaná děvčata a chlapci jsou v původním DM.“ (Kronika SZTŠ HT)

Jedním z mnoha úkolů, které měly školy plnit, byla i výchova v rámci plánu **Mládež a kultura**. Někde naplňování tohoto programu měly na starosti DM, protože tam žáci trávili většinu volného času. *„V DM pravidelně 1x měsíčně probíhali přednášky z dějin umění, žáci se zúčastňovali všech výstav ve městě, pracoval tu recitační kroužek, klub přátel umění, kroužek dovedných rukou a výpočetní techniky.*

V DM pracovala domovní rada, složená z 8 žáků. Scházela se pravidelně každý měsíc. Koncem února 1987 se konala všesplenární schůze členů SSM. Na programu měla i zprávu o činnosti domovní rady a o práci zájmových kroužků.“ (Kronika SZTŠ HT)

V dalších letech došlo k poklesu počtu ubytovaných studentů, kapacita DM nebyla vytížena. Podle statistického přehledu DM v ČR k **31.10. 1989** bylo ubytováno v DM Nádražní (Leninova) 78 celkem 31 studentů, z toho 19 dívek a pracovali zde 3 vychovatelé. (Habartová, 1988, s.8)

„V roce 1990 ukončila svoji činnost místní organizace SSM.

Interiéry DM, pokoje studentů i chodby byly zkrášleny květinami a reprodukcemi výtvarných děl.

V lednu 1992 se škola stala právním subjektem. DM začal podnikat. Ve dnech pracovního volna a o prázdninách nabízí ubytování pro zájezdové skupiny.

Ve školním roce na DM úspěšně pracoval zdravotnický kroužek.“ (Kronika SZTŠ HT)

V následujících letech **1993-1999** budovy DM procházely stavebními opravami a rekonstrukcemi, modernizovalo se vnitřní zařízení DM.

Druhá budova DM Nádražní 76 (Cábovna) byla vrácena v restituci původním majitelům.

V květnu **1996** vydal stavební úřad stavební povolení ke stavebním úpravám budovy 167, což byla jednopatrová vilka po dětském zdravotním středisku na zahradě u DM Nádražní 78, na pokoje k ubytování studentů SZeŠ s kapacitou 20 lůžek. **1.9.1996** v ní byl zahájen provoz.

V letech **1999-2002** došlo v jídelně SIŠ v Nádražní ulici 43 k zavedení nového systému vydávání jídel na čipové karty. Jidelna v DM v Nádražní ulici 156 ukončila svoji činnost, v budově zůstalo pouze ubytování. (Kronika SZTŠ HT)

Školní rok **2002/2003** zahájila obě školská zařízení SZeŠ a ISŠ opět pod společným ředitelstvím a novým názvem **SIŠ a SIU**.

DM zůstávají na stejných adresách a jsou součástí školských zařízení. Od **1.9.2004** se zařízení nazývají **SOŠ a SOU**.

K **1.9.2004** bylo v **DM Nádražní 156** ubytováno 40 žáků SOU, z toho 18 dívek a 22 hochů.

V **DM Nádražní 78** bylo celkem 39 ubytovaných studentů SOŠ, z toho 20 dívek a 19 hochů. Z 20 dívek jich 17 bydlí ve vilce **Nádražní 167**.

Vedoucí vychovatelka sloučených DM má svoji kancelář v Nádražní 78. Dále zde pracují 4 denní vychovatelky, z nichž je 1 bez pedagogického vzdělání, a 4 pomocné (noční) vychovatelky.

DM umístěný ve 3 budovách je domovem I. kategorie. V létě roku 2004 proběhla v DM rozsáhlá oprava sociálního zařízení, přibýly 4 nové toalety, 1 bidet a 3 sprchy. V DM jsou ubytováni studenti a učni z celého Plzeňského kraje, všech učebních i studijních oborů i dálkového studia (automechanik, kuchař, opravář zemědělských strojů, obchodně podnikatelská činnost - management obchodu, agropodnikání, nově otevřené technické lyceum).

Kromě ubytování ve 2-3 lůžkových pokojích s vlastním nočním stolem, skříní a psacím stolem poskytuje DM studentům také celodenní stravování v moderních jídelnách SOŠ v Nádražní ulici 43 a ve školní budově SOU v Littrowě ulici 122.

Všechny 3 budovy DM jsou vybaveny společenskou místností s televizí, počítačem a žákovskou knihovnou.

Výchovně vzdělávací práce DM vychází ze zájmů a potřeb žáků se zaměřením na prevenci negativních společenských jevů (kouření, alkohol, drogy, prostituce aj.)

Režim dne v DM je sestaven tak, aby v něm byl dostatečný prostor na přípravu na vyučování i na provádění zájmových činností ve volném čase.

Ubytování žáci mohou denně využívat místnost posilovny a 2 x týdně se mohou účastnit činnosti sportovního kroužku ve školní sportovní hale.

Spolupráce s rodiči se uskutečňuje formou písemnou (výchovné či zdravotní problémy), telefonicky (náhlý odjezd, nemoc, úraz) a osobním stykem (zahájení školního roku). Žáci mladší 18 let používají *odjezdové knížky*, které předkládají zákonným zástupcům a vychovatelům při odjezdu k podpisu.

4.2.2 Internát Přádelen česané příze Kdyně

14.1.1947 sděloval referát ONV v Domažlicích Osídlovacímu úřadu a fondu národní obnovy v Plzni v *hlášení o podnikových školách a internátech*, že „k 6.1.1947 existuje v obvodě Domažlice jedna podniková škola a **jeden internát** u *kdyňské přádelny* ve Kdyni, národního podniku. Jest to však škola a internát pro zaměstnance závodu a jest umístěna v zámku v Koutě na Šumavě. K 14.1.1947 byl stav chovanců 48 a má dosáhnouti počtu 130. Vydávatelem jest závod – *Přádelny vlny národní podnik Praha – závod Kdyně*.“ (SOKA, inv. č. 317, sig. VII/6)

29.1.1947 schválilo MŠO zřízení **Základní odborné školy československého textilního průmyslu** ve Kdyni a její stanovy.

31.1.1947 byl sepsán v Koutě na Šumavě *protokol* o schválení ubytování pro žáky podnikové školy. (SOKA, inv. č.317, VII/6)

„*Zámecká budova je volně stojící objekt při státní silnici I. třídy Klatovy – Domažlice, od níž je izolována prostorným dvorem zámku. Budova je jednopatrová s podkrovím, zcela podsklepená, zděná, s krytinou taškovou, podlahy vesměs vlysové,*

stropy dřevěné, trámové, s rákosovou omítkou a podbíjením. Přízemí je spojeno s I. patrem dvěma zcela dřevěnými rovnoramennými schodišti opatřené dřevěným zábradlím.

Světlá výška přízemí a I. patra 3,20 m, podkroví 2,30 m. Příslušenství pozůstává celkem ze 3 koupelen a 3 klosetů, kteréžto má sloužit celkem pro ubytování 30 dívek, 60 hochů. Vlastní místnosti ubikační jsou s výjimkou podkroví dostatečně světlé, prostorné, s vyhovující výškou, každá místnost je vybavena umývadlem s teplou a studenou vodou. Každý chovanec má svoji skříňku na šatstvo. Umělé osvětlení budovy je elektrické, vytápění ústřední. Budova je napojena na vlastní kanalizaci a je pro žádaný účel vhodná. Doporučuje se ke schválení za předpokladu, že budou splněny tyto podmínky:

1. Počet záchodů je třeba zvětšiti tak, aby na každých 20 osob ženského pohlaví a na každých 30 osob mužského pohlaví připadalo jedno záchodové sedadlo. Záchody pro hochy budiž kromě toho vybaveny vhodným, přímo osvětleným a větraným pissoirem. Záchody buď též řádně označeny podle pohlaví.
2. Dosavadní hlavní schodiště dřevěné jest nahraditi schodištěm ohnivzdorným, proti půdě ohnivzdorně uzavřeným.
3. Odděleně podle pohlaví jest nutno zříditi izolační místnosti alespoň o dvou lůžkách. V místnostech musí býti vodovod a nejdůležitější potřeby pro první pomoc.
4. V každém patře i podkroví budiž instalováno alespoň po 1 hasicím přístroji osvědčené značky. Přístroje buď též nejméně jednou do roka odbornou firmou zkoušeny.“

V roce 1950 došlo ke zrušení textilní školy i internátu umístěných v zámku.

„Po zrušení textilní podnikové školy, umístěné v zámku, přechází zámek do majetku státní správy.“ (Pamětní kniha obce Kouta na Šumavě, 1950)

ONV v Domažlicích využíval zabydlených prostor zámku k internátnímu ubytování učňovské mládeže.

7.3.1950 zaslal referát KNV ZOŠR ve Kdyni pokyny. „S účinností od počátku školního roku 1950/51 bude žactvo celého domažlického okresu soustředěno do tamní ZOŠR, aby bylo plně využito školního zařízení, odborných učeben a **internátního ubytování** v Koutě na Šumavě.“ (SOKA, inv. č. 335, sign. VII/6)

Ubytování zde ale netrvalo dlouho, neboť ZOŠR zřídila internát pro své žactvo v ulici **Boženy Němcové 115** v Domažlicích **19.10.1950**.

Další ubytovací zařízení kdyňských přádelen bylo zřízeno až v roce **1961** se vznikem **Učňovského střediska** (dále US) n. p. PČP ve Kdyni.

Ze vzpomínek bývalé učnice a mistrové PČP:

„Na dvoře závodu stála ubytovna pro zaměstnance a v ní byli ubytováni také učni a učnice, ale bez pedagogického dozoru. První kvalifikovaná vychovatelka nastoupila až v roce 1974 a zajišťovala dozor nad učením v odpoledních hodinách. V září 1976 nastoupila druhá vychovatelka a střídaly se ve směnách. Pedagogický dohled věnovaly jen dívkám – učnicím přádelnám. Za čas nastoupila i třetí vychovatelka a pracovaly na tři směny.

Vybavení internátu bylo velmi skromné. Na chodbě stál vaříč k ohřátí jídla a lednička. Vedení závodu PČP přispívalo na vybavení internátu, snažilo se prostředí zlepšovat. Také pro učnice zajišťovalo různé kulturní akce a zájezdy.

Budova internátu byla stará a její havarijní stav vedl k přemístění internátu do budovy po zrušené mateřské škole III ve Kdyni, kde byl v letech 1980 – 1988. V tu dobu se počet učnic, a zároveň i ubytovaných, pohyboval kolem čísla 60.“

Ve školním roce **1988/89** zaznamenal závod největší počet učnic a učňů. Ubytovaní zajišťoval nový internát, který byl slavnostně otevřen za přítomnosti tisku, představitelů okresu i politických stran. (viz příloha č.10)

Internát pro 183 lidí byl slavnostně otevřen v pondělí **29.8.1988**. Měl sloužit nejen 66 učnicím PČP, ale i vyučeným svobodným pracovníkům i mladým manželům, pro něž bylo ve čtvrtém podlaží připraveno 10 garsonek a 2 pokoje. Ve druhém a třetím podlaží bylo 22 pokojů a 2 kuchyňky k přípravě jídel. V prvním podlaží budovy byla prostorná společenská hala, 5 pokojů, byt správce, technické místnosti a kuchyňka. Nový internát měl vyřešit mnohá provizoria spojená s ubytováním a pomoci uvolnit potřebné prostory v závodě i mimo něj, které byly už řadu let ubytovanými blokovány.

Po roce **1989** následovalo postupné snižování stavu učňů, až bylo učňovské středisko v roce 1994 zrušeno. Nový internát byl v provozu do **31.3.1994**. Zařízení budovy dále poskytovalo ubytování zaměstnancům závodu a v současné době slouží jako ubytovna pro sociálně slabé občany.

4.2.3 Ubytovací zařízení učňovských škol v Domažlicích

5.9.1946 žádala Jubilejní Masarykova učňovská škola v Domažlicích Ministerstvo vnitřního obchodu v Praze o příspěvek na zřízení *učňovského internátu*.

26.9.1946 MVO zřízení internátu povolilo a přispělo částkou 125 tisíc korun. Škola měla předložit do 3 měsíců zprávu o jejím využití. Informace o využití finančního obnosu nejsou známy. (SOKA, inv. č.317, sig.VII/6)

Okresní péče o mládež při ONV v Domažlicích zaslala dne 15.3.1949 sociálnímu referátu ONV sdělení, že „...v domažlickém okrese je 1 internát pro dorost při Jubilejní Masarykově učňovské škole v Domažlicích, patřící škole, která jej má ve své správě.“ (viz příloha č.11)

Ve školním roce 1949/50 byla učební doba zkrácena ve všech oborech nyní již přejmenované ZOŠ ze tří na dva roky. Tyto snahy byly zřejmě ovlivněny společenskou potřebou zvýšit počet pracujících v národním hospodářství, aby bylo možno úspěšně splnit úkoly prvního pětiletého plánu.

Kapacita internátu při ZOŠ nestačila narůstajícímu počtu učňů a tak ti museli být ubytováni i v místním hotelu Slávie. (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.29)

V hlášení o žákovských domovech z roku 1954 bylo uvedeno, „že na okrese Domažlice je 1 žákovský domov pro odborné školy s počtem ubytovaných 36 při ZOŠ v Thomayerově ulici 283.“ (SOKA, inv. č. 416, sig. VII/6)

Ze vzpomínek bývalého učně Kdynských strojírů v roce 1956:

„Od roku 1949 byl internát Závodní učňovské školy také v Tovární ulici č.2, v areálu závodu Agrostroje v Domažlicích. Ubytováno zde bylo asi 200 učňů, z toho 16 dívek. Na pokojích stály patrové kovové palandy a kovové noční stolky. Na pokojích bylo až 16 lůžek. Zařízení připomínalo spíše noclehárnu.

Po budičku v 6.00 hodin následovala rozsvíčka, začínající během po ulicích města. Uční byli rozděleni do 8 skupin. Každá skupina měla svého „vychovatele“, což byli muži ve věku 20-21 let. Tito „vychovatelé“, vyučení ve strojařském oboru, byli podřízeni vedoucímu vychovateli. Vyučování v UŠ probíhalo i v sobotu. 1 týden měli školu a 1 týden

praxi. Domů jezdili učni v neděli ráno a večer se vraceli na internát. Učni ze vzdálenějších míst jezdili domů jen 1x za měsíc.“

V 50. letech se započalo s výstavbou nové školy s **internátem** pro učně komunálních podniků v ulici Jana Roha 232 v Domažlicích. (SOKA, inv. č. 527, sig. VII/6)

9.7.1956 žádala Závodní učňovská škola Kdyňských strojíren v Domažlicích MNV o provedení stavebních úprav v domě č.53 na Týnském předměstí v Domažlicích pro **internát** uvedené školy. (viz příloha č. 12)

MNV vydal souhlas se započítáním stavebních úprav a již **1.8.1956** zde byli učni ubytováni. Internát ale neměl dlouhého trvání. V roce **1958** se učni Kdyňských strojíren přestěhovali do nového internátu v ulici Jana Roha 232. V komplexu budov stály i dílny pro praxi učňů.

V těchto letech kapacita ubytovacích zařízení nestačila pokrýt požadavky škol na ubytování. Protože se neuskutečnily žádné plánované investiční stavby nových škol s internáty, byl za pomoci okresní školské a kulturní komise zajištěn **internát** v budově **augustiniánského kláštera** v místnostech č. 2, 3 a 4 o kapacitě asi 20 lůžek. V místnosti č.5 měla tou dobou ubytované studenty již SZTŠ Domažlice. (SOKA, inv. č. 24, sig. 455/I)

„Přes značné organizační problémy s velkým počtem učňů nelze přehlédnout jejich bohatou mimoškolní činnost. Stranou mladé generace nezůstával sport (kopaná, atletika), nezapomínalo se ani na kulturu. Čile pracovaly zájmové kroužky (pěvecký, národopisný), dokonce se podařilo sehrát divadelní představení, existovala loutková scéna. Na pomoc národnímu hospodářství byla organizována soutěž ve sběru odpadových surovin a mnoho hodin mladí lidé odpracovali se svými mistry, učiteli a vychovateli na brigádnické činnosti při začátkách hospodaření státních statků a JZD, při zalesňování pohraničí, při sběru brambor a sezónních pracích.“ (Historie a současnost učňovského školství, 1985, s.31)

3.1.1969 bylo zřízeno **US Domažlice**. Všechny kovoobory patřily pod Kdyňské strojírny.

Od **1.1.1982** nově zřízené **SOU Domažlice** mělo 8 odloučených pracovišť. Čtyři z nich měla svá ubytovací zařízení, tři v Domažlicích a jedno ve Kdyňi.

Ze vzpomínek zástupce ředitele SOU pro výchovu mimo vyučování:

„Vlastní ubytovací zařízení pro učně v roce 1982 měly závody:

- 1. ELITEX Kdyně, ulice Jana Roha 232 (1958 – 1989), ubytováno 20 učňů*
- 2. VD Nábytkář, náměstí Míru 147, ubytováno asi 48 učňů. 30.6.1999 UŠ i DM zaniká a výuka truhlářů přechází pod SOU Domažlice.*
- 3. ZDZ Domažlice, Masarykova ulice, pravděpodobně existoval v letech 1970 – 1995, ubytováno bývalo kolem 60 učňů. Dřevěné stavby DM dnes už neexistují.*
- 4. PČP Kdyně (1961-1994) asi 60 učnic, toho času ubytovaných v budově po MŠ III ve Kdyni. “*

Většina odloučených pracovišť SOU Domažlice zanikla k 30.6.1991. Dne **1.7.1991** SOU získalo právní subjektivitu. DM zanikaly postupně v následujících letech.

Současné SOU Domažlice, sídlící v ulici Prokopa Velikého 640, školské ubytovací zařízení nemá. Učni, kteří dojíždějí ze vzdálenějších míst, mohou být ubytováni společně se studenty ostatních středních škol nebo gymnázia.

4.2.4 Domov mládeže Boženy Němcové 115

Dne **19.10.1950** byl ve dvou spojených budovách č.115 a č.116 v ulici **Boženy Němcové** zřízen **internát** pro žáky ZOŠR a studenty Hájenské školy v Domažlicích. (číslo 116 se pro uvádění adresy nikde neužívá, dále jen 115).

*„Stravování žactva v internátě počalo **21.10.1950**, a tím se po 28 letech trvání školy dostává žactvu neocenitelné výhody. “* Lesnická škola ukončila svoji činnost **28.6.1952** a v internátě zůstali jen žáci ZOŠR. (Pamětní kniha Hájenské školy)

Majetek zrušené Lesnické školy K.Gottwalda v Erbenově ulici 184, přešel v roce **1952** na nově zřízenou **ZTŠ** s internátem v ulici Boženy Němcové 115. V prvních letech nebyl otevřen žádný čtyřletý obor s maturitou. Doba, v níž se rozbíhala kolektivizace zemědělství si vyžadovala rychle vyškolené pracovníky, a to byl úkol nově vzniklé školy. Vychovávala účetní a odborníky pro zemědělskou výrobu.

Po zrušení ZTŠ vznikla **1.9.1956** čtyřletá střední škola SZTŠe s maturitním oborem *ekonomika zemědělství*. Pro studenty SZTŠe byl otevřen **žákovský domov** na stejné adrese. (viz příloha č.13)

Ze vzpomínek ubytovaných studentů SZTŠe v roce 1956:

„Hoši byli ubytováni v budově č. 116 a dívky blíže k náměstí v č. 115. Podmínky ubytovaných byly velice skromné. Studenti bydleli ve velkých pokojích, bývalých třídách, kde bylo až 14 ubytovaných. Na pokojích se topilo v kamnech dřívím, uhlím a hlavně polinami. Povlečení a peřiny museli mít studenti svoje. Jak bylo v tu dobu zvykem, začal den po budičku rozsvíčkou v parku před DM.

Jednou z povinností vychovatelů mimo jiné byly i návštěvy v rodině žáků.“

Lůžková kapacita DM byla 100 míst. Studentů SZTŠe bylo ale více. Podle výkazů škol pro školní rok **1960/61** bylo „v internátě ke dni 20.10.1960 ubytováno 119 žáků, z toho 105 dívek a 14 chlapců. Navíc 8 žáků bylo ubytováno v klášteře, vedle učeben hudební školy.“ Tyto pokoje dříve využívali k ubytování také studenti SPŠS. „Internát po hygienické stránce nevyhovuje ubytování, nedává svoji kapacitou podmínky ke kvalitnímu studiu, svoji přeplněností spíše připomíná noclehárnu než internát.“ (SOKA, inv. č.24, sign. 455/1)

V hlášení o stavu internátní výchovy ve školním roce **1960/61** se uvádí:

„Internátní výchova byla zajišťována dvěma vychovateli a aktivní pomocí více členů pedagogického sboru. Zaměřila se na plnění 4 hlavních úkolů:

- a) ve spolupráci s vyučovacím procesem prohloubit KV mládeže*
- b) zajistit dobrou kázeň u všech žáků*
- c) vytvořit příjemné ubytovací prostředí i za ztížených podmínek a zajistit pořádek na internátu*
- d) poskytnout maximální čas k samostatnému studiu.*

V duchu výchovy ke komunistické morálce bylo mimo jiné lektory provedeno 12 hodnotných přednášek a besed. Kázeň i pořádek byl dobrý.“ (SOKA, inv. č.18, sig.453/2)

Ve zprávě o stavu výchovy a výuky za I. pololetí školního roku **1960/1961** bylo uvedeno, že v internátě byla výchova zajištěna 2 vychovateli, mužem a ženou. Práce

vychovatelů byla ztěžována tím, že několik chlapců pro nedostatek místa bydlelo v *internátě Kdyňských strojiren* a někteří v *klášterních místnostech*.

Chod internátu byl řízen podle přesného denního rozvrhu. Výchova byla plánována rámcovým celoročním plánem hlavních úkolů a akcí. Celoroční plán byl rozpracován na konkrétní plány měsíční a přesné plány týdenní. Předepsaná dokumentace podle internátního řádu byla zavedena.

Výchova v internátě se řídila zásadou, že za výchovu je zodpovědný celý pedagogický sbor. Proto učitelé museli povinně nejméně jednou týdně navštívit internát, přičemž se zaměřili zejména na pomoc žákům ve studiu tříd a na zajišťování pořádku. O návštěvě pak provedli zápis do zvláštní knihy. Celý chod internátu byl zajišťován v úzké spolupráci s ČSM.

Součástí internátní výchovy byly zájmové kroužky: pěvecko- recitační, motoristický, zdravotní družstvo dívek, odbíjená a košíková chlapců i dívek, tiskový a lyžařský. Vedoucími kroužků byli vychovatelé, učitelé, pracovníci Svazarmu a praktická lékařka.

Denní pořádek byl zajišťován soutěží o nejlepší ložnici. Vítězové byli měsíčně vyhodnoceni a odměňováni za prvá 3 místa (zájezd do divadla apod.) Hodnocení výsledků soutěže se provádělo denně.

Pořádek ve stravě zajišťovala stravovací komise.

Pro žáky byly pravidelně zajišťovány hodnotné kulturní a politické přednášky na různá témata (atomová energie, dobývání vesmíru, ateismus, trestnost mládeže, problémy současné mládeže, vztah děvčat a chlapců, dopravní předpisy, rodinné právo, problémy komunistické morálky aj.)

V dobrovolných brigádách odpracovali žáci za I. pololetí 15 700 hodin. (SOKA, inv. č.18, sig. 453/2)

Vzhledem k nedostatečné ubytovací kapacitě a nevyhovujícím hygienickým podmínkám se v *plánu investiční výstavby* počítalo se stavbou nového internátu s kapacitou 160 lůžek. Akce byla naplánována **16.10.1961** s nákladem cca 2 620 000 Kč. Výstavba internátu byla projekčně zajištěna u Krajského projekčního ústavu v Plzni. V říjnu 1961 byly již projekty dokončeny. Výrobně byla stavba zajištěna společně se stavbou školy a tělocvičny u Pozemních staveb n.p. v Plzni. Zároveň byla naplánována na rok **1962** generální oprava hygienického zařízení ve stávající budově a pro další rok oprava fasády a instalace ústředního topení s nákladem 250 000 Kč.

Z neznámých důvodů se nepodařilo investiční plány uskutečnit. Nový internát nebyl nikdy postaven a ústřední topení bylo v DM zavedeno až v roce **1976**. V roce **1979** se začaly provádět stavební úpravy v suterénu a sklepech budovy. Výměnou van za sprchové boxy začala v roce **1986** první modernizace koupelen. (Almanach EŠ, 1996, s.11)

K **31.10.1987** zde bylo ubytováno 94 dívek, o které se staralo 5 vychovatelek O dva roky bylo ubytovaných o 6 dívek méně. Lůžková kapacita DM byla 100 lůžek (Habartová, 1990, s.8)

Po sametové revoluci došlo k nejvýznamnějším změnám středního školství. Velké změny doznaly i učební plány a učební osnovy ve školách, změnil se obsah výchovné práce DM.

V roce **1991** došlo k významné rekonstrukci, při které se provádí elektroinstalace kuchyně a později celé ubytovací části DM. V roce **1992** byla na chodbách položena nová dlažba.

1.9.1993 byla škola s právní subjektivitou a zřizovací listinou MŠMT ustanovena jako OA s oborem *klasická akademie a ekonomika zemědělství (podnikání a služby)*.

Začátkem roku **1996** se započalo s opravou klubovny ve dvoře DM a další místnost byla přestavěna na kuchyňku a sociální zařízení. Následující stavební úpravy probíhaly v suterénu a ve sklepech budovy, kde byla provedena oprava zdiva a podlahy. (Almanach, EŠ, 1996, s.11)

3.5.1996 bylo povoleno z rozhodnutí MŠMT ČR zřízení VOŠ s oborem *sociálně právní činnost*.

I když škola otevírala stále nové studijní obory, studentů ubývalo a v dalších letech došlo k postupnému poklesu počtu ubytovaných a tak celé II. patro budovy bylo v letních měsících během hlavních prázdnin využíváno k vedlejší hospodářské činnosti ubytovávání hostů. Ubytovaní v DM využívají i studenti ostatních škol a SOU. V DM je již od šedesátých let zřízen byt pro správce. (Almanach EŠ, 1996, s.13)

1.7.1998 došlo ke *sloučení VOŠ, OA a SZŠ*. Ředitelna nové školy byla zřízena v bývalé „Hájence“ v Erbenově ulici 184 a kancelář zástupce ředitele na Chodském náměstí 97. DM zůstal ve třech budovách, v ulici Boženy Němcové 115 a na Chodském náměstí 72, s celkovou lůžkovou kapacitou 132. V přilehlé budově Boženy Němcové 116 je velká jídelna poskytující celodenní stravování ubytovaným v obou DM i ve dnech pracovního volna.

Vedoucí vychovatelka má hlavní kancelář v ulici Boženy Němcové 115. Spolu s ní jsou zaměstnány v DM Boženy Němcové 115 ještě 4 vychovatelky, z toho 2 denní kvalifikované a 2 pomocné nekvalifikované.

Současný DM je domovem I. kategorie. Komplex dvou dvoupatrových historických budov se nachází cca 100 m pod rušným domážlickým náměstím se vchodem z jednosměrné úzké ulice, ale naproti klidnému parku, kde studenti mají možnost trávit na lavičkách příjemná odpoledne při relaxaci i učení. (viz příloha č.14)

Výchovná činnost DM je velice rozmanitá. Každý student má možnost vybrat si podle svých zájmů a možností činnost tak, aby se cítil jako doma. Pro využívání volného času je zde knihovna a dobře vybavená tělocvična s posilovnou. Studentům je dána možnost zapojit se v různých kroužcích (čtenářský, dovedných rukou, plavecký, stolní tenis). Během celého roku probíhají v DM besedy na různá témata podle zájmu a přání studentů, sportovní turnaje a soutěže.

Hlavním posláním DM je vytvářet přirozené společenské prostředí, přizpůsobené individuálním potřebám žáků, navozovat rodinnou atmosféru. V posledních letech byly, podle finančních možností, stále zkvalitňovány podmínky pro ubytování. Prováděly se různé interiérové úpravy a modernizace nábytku, snižoval se také počet lůžek na pokojích. Bylo uděláno mnoho pro to, aby se zkvalitnil nejen prostor pro školní přípravu, ale i pro seberealizaci studentů a kvalitnímu využití jejich volného času.

1.9.2004 nastoupilo do *DM Boženy Němcové 115* k ubytování 64 studentů, z toho 42 dívek a 22 hochů. 17 učňů je ze SOU, 40 studentů z VOŠ, 2 studentky ze SZŠ a 5 z OA.

4.2.5 Domov mládeže Chodské náměstí 72

První ubytovací zařízení na Chodském náměstí 72 bylo zřízeno pro studentky VZŠ v roce **1951**. Již předcházející školní rok **1950/51** byl pro studentky VZŠ významný tím, že poprvé při hodnocení školního prospěchu byly poprvé ve VZŠ v Domažlicích používány *žákovské knížky*. (Muzeum Chodska, A 2/4c)

„Školní rok 1951/52 byl pro studentky školy velmi slavnostní. 3.9.1951 začalo první vyučování a téhož dne byl dán do prozatímního provozu i nový školní internát. Postupem školního roku zdokonaloval svůj provoz, bydlelo v něm stále více žákyň, což se projevovalo i ve zlepšení prospěchu a výchovy. Nastala zdravá soutěž mezi žactvem v internátě a ostatními. Kapacita internátu byla 50 lůžek, ubytování využilo 21 žákyň. Pro nízký počet ubytovaných nebylo možno uvést do provozu internátní kuchyni a tak se žákyně stravovaly v závodní kuchyni OSAZ v Domažlicích za denní poplatek 36,-Kč (snídaně a svačina po 4, -Kč, oběd a večeře po 14,- Kč)“. (Archiv Muzea Chodska, A 2/4c)

Ve školním roce **1952/53** změnila škola název na **SZŠ**. Byla čtyřletá s maturitou.

V roce **1955** začalo vyučování SZŠ v budově na Chodském náměstí 97, v těsném sousedství internátu a Chodského hradu. Budova postavená v roce 1881 pro gymnázium byla propojena v prvním patře s internátem.

Vzpomínky absolventky SZŠ na rok 1960:

„Studentky čtvrtého ročníku měly o prázdninách povinnou měsíční zdravotní praxi, jejíž součástí byl povinný pobyt v internátě. I dívky z Domažlic musely trávit měsíc na internátě, aby se naučily žít v kolektivu. Režim zde byl přísný. Nezapomenutelné byly středeční vycházky, kdy se dívky musely procházet ve dvojstupu kolem domažlického náměstí, pod přísným dohledem vychovatelky.“

V letech **1986-92** proběhla celková rekonstrukce a modernizace školy i DM. Po dobu oprav byly studentky ubytovány v DM při Gymnáziu J.Š. Baara. (Almanach, 1971, s.27)

1.7.1998 dochází ke sloučení SZŠ a VOŠ. Studenti si mohli vybrat ubytování v DM na Chodském náměstí 72 nebo v ulici Boženy Němcové 115.

V současné době se ve školní budově na Chodském náměstí 97 připravuje na své povolání kolem 120 studentů v oborech *všeobecná sestra* a *sociální práce*. V budově školy je mimo jiné moderní kuchyně a jídelna s kapacitou 250 jídel, kde se kromě studentů stravuje i více než 100 strážníků z úřadů, podniků a obchodů ve městě.

Budova DM je dvoupatrová. DM je domovem I. kategorie. V každém patře jsou pokoje po 2-3 lůžkách a koupelna se sprchami a sociálním zařízením. Pro ubytované studenty jsou k dispozici dvě kuchyňky (na každém patře po jedné) a studovna. V přízemí budovy se nachází šatna a kancelář správce budovy. V celé budově je ústřední topení. Historická budova patřící k Chodskému hradu se nachází přímo v centru turistického ruchu. Je zařízena vkusně a účelně. Svým vybavením vyhovuje potřebám DM.

Vlastníkem obou budov na Chodském náměstí je Město Domažlice. V roce **1993** pronajalo město obě spojené budovy a přilehlý pozemek ohraničený hradební zdí střední zdravotnické školy na dobu 50 let s tím, že pronajímatel odpustí nájemci placení nájemného a nájemce za bezúplatný pronájem na sebe převezme veškeré povinnosti majitele objektu. Nájemce pak převzal odpovědnost za celkové zabezpečení objektu a jeho vybavení s plným právem hospodaření. (Kronika SZŠ)

Režim dne je přizpůsoben studentům tak, aby měli dostatečný prostor na školní přípravu a účelně využívali svůj volný čas. Studijní doba mezi 16. a 17. hodinou je denně povinná pro 1. ročníky. 2 x v týdnu jsou studentům povoleny samostatné vycházky podle školního prospěchu a provádění úklidů v DM.

1.9.2004 nastoupilo do *DM Chodské náměstí 72* celkem 38 studujících, z toho je 10 studentek SZŠ, 7 studentů VOŠ a 21 učňů SOU (prodavačky, kadeřnice, dámské krejčovské, kosmetičky). V DM pracují celkem 2 kvalifikované a 2 pomocné vychovatelky podle výchovných plánů, které zpracovávají na roční, měsíční a týdenní období. Rozdíl ve složení výchovných skupin ze studentů různých škol a učilišť, klade velké nároky na přípravu vychovatelek a tudíž i na jejich pedagogické vzdělání.

4.2.6 Domov mládeže při Gymnáziu J.Š. Baara

Poslední internát na domažlickém okrese souvisí se SPŠS, která byla založena **1.9.1952**. Toho roku se otevřely dvě třídy, přičemž vedení školy bylo společné pro JSŠ a SPŠS. Během školního roku se škola osamostatnila příchodem a ustanovením nového ředitele z průmyslové školy ve Volyni. Vyučovalo se v budově ZOŠ v Thomayerově ulici 283, kde byly uvolněny dvě učebny a kancelář.

1.3.1953 byl pověřen vedením školy nový ředitel. To měla škola již 4 třídy.

„V roce **1954** byla započata příprava přestavby školní budovy se vchodem z ulice Pivovarské 323. Řešily se dva vchody, protože soužití dvou rozdílných v jedné budově přinášelo potíže. Byl navržen takový rozsah přestavby, aby se celá SPŠS vešla do nové přístavby a ZOŠ zůstala v původní budově. Zároveň byl vypracován úvodní projekt na výstavbu *žákovského domova*. Prozatím byli přespolní žáci ubytováni v podstřešních prostorách školy, v dřevěném pavilonu, který stál na zahradě školy a někteří byli ubytováni v hotelu Bautz (dnešní Šumava). Několik studujících dívek bydlelo „na privátě“. (Almanach, 2001, s. 73)

Existenci ŽD při SPŠS dokládají zápisy na *evidenčních kartách k synthetické evidenci pro školu a ŽD*, kde je **28.5.1955** zápis o vydání 12.62 Kč na drobné potřeby pro internát.

Ze vzpomínek bývalé účetní SPŠS:

„Nastoupila jsem do místa v roce 1955 a vzpomínám si, že probíhala přístavba školy a internátu. K ubytování mělo sloužit asi 12 pokojů, rozdělených na dívčí a chlapecké oddělení.“

Přístavba školy byla ukončena v květnu **1957**. Celkový náklad na stavbu činil cca 6 milionů korun. Nový ŽD ale dokončen v tu dobu ještě nebyl. (Almanach, 2001, s. 73)

Dne **31.8.1957** dochází ke změně ředitele školy, který byl podle požadavku OV KSČ odvolán a nastupující ředitel pak vedl školu až do ukončení její činnosti v Domažlicích, tedy do **31.8.1967**.

11.12.1962 v komplexním rozboru činnosti odboru školství a kultury v Domažlicích stálo, že byla dokončena přístavba **internátu** a bytu pro školníka při SPŠS a přístavbou bylo získáno 45 lůžek. (SOKA, inv. č. 18, sig.453/2)

3.9.1967 převzalo budovu a **internát Baarovo gymnasium**. *Almanach gymnasia* vydaný v roce 1971, věnoval internátu jednu větu „škola má problémy s internátem, jenž tvoří 3.patro školní budovy, s jeho chovanci, s hygienicky nevyhovující školní kuchyní a stravovnou a dále s vybudováním přístavby.“

Taktéž jediná věta byla věnována internátu ve výroční zprávě o činnosti už přejmenovaného **Gymnázia J.Š.Baara** z roku **1969/70** „...ve škole je internát pro žáky ze vzdálenějších obcí....“

V roce následujícím roce sepsal profesor, působící v domově jako pedagogický dozor, již obsáhlejší zprávu o činnosti domova pod názvem **Žákovský domov** (viz příloha č.15).

„V ŽD bylo v tomto školní roce umístěno celkem 22 žáků, z toho přes zimu 7 hochů a 15 dívek. V letním období se počet snížil na 17, protože někteří dali přednost dojíždění domů, někteří přešli na jinou školu nebo odešli ze školy vůbec. Žáci našeho internátu pocházeli celkem ze 4 škol: 1 žákyně ze SZTŠ, 3 žákyně ze SZŠ, 2 žáci z UŠ a ostatní z gymnázia. Studenti pocházeli ze značně vzdálených obcí (Dolní Dvorce u Přimdy, Horní Metelsko, Thučná, Chotěšov, Miřkov, Radonice), takže dojíždění by jim činilo potíže.

Žáci byli ubytováni v pokojích většinou po dvou, takže měli dobré studijní podmínky. Vychovatelé byli k dispozici žákům pro doučování různým předmětům, avšak pouze někteří této pomoci využívali.“

Výroční zpráva Gymnázia J.Š.Baara z roku **1981** dokladuje, že „ve školním roce 1980/81 bylo v DM ubytováno 37 žáků, z toho 6 žáků SZTŠ a 5 učňů z UŠ (truhláři). Několik žáků během roku odešlo. Žáci se zúčastnili hudebního večera pořádaného v rámci Okresního festivalu politické písně a večera k výročí Února. V plesové sezóně se pořádal studentský ples a maturitní plesy 4. ročníků, kde byli žáci DM s vychovatelkou. Několik žákyň bylo instruktorkami PO SSM. Chlapci a děvčata uspořádali utkání ve stolním tenise, kopané a několik žákyň soutěžilo v jazzgymnastice a v odbíjené se SZTŠ. Jeden žák se umístil jako druhý na mistrovství ČSSR dorostenců v kulturistice.“

V roce **1987** bylo k 31.10. v DM ubytováno 33 žáků, z toho 25 dívek a výchovu zajišťovali 2 vychovatelé.

O dva roky v roce **1989** později bylo ubytováno 37 žáků, z toho 31 dívek. Počet vychovatelů zůstal nezměněn. (Habartová, M., Stříbrná, A., 1990, s.8)

„V letech 1990-1996 proběhla asi největší přestavba budovy v Pivovarské ulici 323. Nákladem mnoha milionů korun vytvořilo dnešní gymnázium samostatný, uzavřený, harmonický komplex se standardní a v některých ohledech i lehce nadstandardní vybaveností. Přestavba byla uzavřena dokončením moderního školního stadionu. Otevřením stadionu 28.6.2001 byly zahájeny oslavy 130. výročí založení gymnázia. (Almanach, 2001, s.4)

Ve školním roce **1996/97** poklesl počet žáků natolik, že bylo nutné z DM propustit jednu kvalifikovanou vychovatelku. Stav, který nastal, bylo možné řešit přeměnou DM na ubytovnu pro veřejnost. Aby ředitel gymnázia nemusel rušit školské ubytovací zařízení, přijal nabídku ISS v Plané, která potřebovala ubytování pro své učně, již vykonávali praxi v Domažlicích. *„Vychovatelky si musely poradit s novou – výchovně značně náročnou – kategorií ubytovaných učňů.“* (Almanach, 2001, s.17)

K **1.9.2004** je v **DM při Gymnáziu J.Š. Baara** ubytováno 35 studentů, z toho 9 učňů soukromého učiliště, 11 učňů SOU Domažlice, 13 učňů ISS z Plané a po 1 studentu gymnázia a soukromé střední školy. Všichni ubytovaní mají bydliště mimo okres Domažlice. Výchovnou práci zajišťují 4 vychovatelky, z toho 2 kvalifikované a 2 pomocné.

DM je domovem I. kategorie. Se školní budovou gymnázia je spojen výtahem, ale má i vlastní vchod.

V době prázdninových dnů provozuje DM vedlejší hospodářskou činnost, a to ubytování turistů.

4.2.7 Statistický přehled domovů mládeže

Jak vyplývá z předcházejících kapitol, dotýkal se celorepublikový trend poklesu počtu DM od roku 1965 také DM na Domažlicku. (viz příloha č.5,6 a 7)

Zajímavostí je statistický přehled DM z roku 1989, kde jsou uvedeny všechny 3 současné DM na Domažlicku, v Horšovském Týně a v Domažlicích. (viz příloha č.16)

V dané době ale existovala v regionu i další školská ubytovací zařízení (DM SZŠ, VD Nábytkář, ZDZ Domažlice, Kdyňské strojírny, PČP Kdyně), která ovšem v přehledu nejsou uvedena, neboť patřila do působnosti jiných ministerstev (zdravotnictví, zemědělství, průmyslu aj.)

Z přehledu je vidět v letech 1965/66 zřetelný nedostatek kvalifikovaných vychovatelů, což dokladovaly i příklady z praxe, zvláště u učňovských ubytovacích zařízení.

Nástup kvalifikovaných vychovatelů v letech 1970/71 v celorepublikovém přehledu potvrdily i zkušenosti ze zkoumaného regionu.

Ke zkvalitnění výchovné práce v DM přispělo i zavedení nové funkce pomocného vychovatele a snížení počtu žáků na výchovnou skupinu v roce 1972. Přehled vykazuje počet pomocných vychovatelů až od roku 1980/81.

V současné době došlo v regionu k ustálení počtu DM, neboť lůžková kapacita vyhovuje poptávce. Ze strany vedení DM je děláno vše pro maximální využití těchto zařízení nabídkou zlepšujících se stravovacích i ubytovacích služeb a především kvalitní výchovnou prací pedagogických pracovníků.

4.3 Přehled právních norem

Následující kapitola obsahuje platné i některé již neplatné zákony, výnosy a vyhlášky od roku 1938 - 2005, které ovlivňovaly vývoj ubytovacích zařízení. Řada z níže uvedených právních norem pozbyla platnost účinností nového školského zákona č. 561 /2004 Sb., k 1.1.2005 (viz příloha č.17)

- Výnos MŠNO ze dne 15.12.1937, číslo **148 733-V**, vymezuje pojem a účel internátu a služební předpisy pro personál státních internátů. (Věstník MŠNO 1938, sešit 1, str.37)

- Zákon č. **95/1948** Sb., ze dne 21.4.1948, o jednotné škole (**školský zákon**).
- Výnos MŠVU z 29. VII.1949, číslo **86 587– II** , stanovoval pravidla přijímání do internátu.
- Vyhláška MŠVU ze dne 13.11.1952, č. **333 Ú.l.**, o zařízeních mimoškolní výchovy.
- Zákon č.31/1953 Sb., ze dne 24.4.1953, o soustavě škol a školských zařízení (**školský zákon**).
- Směrnice pro výchovnou práci v ŽD ze dne 2.4.1955, č.j. **24 700/55**, (Věstník MŠK 1955, str. 296).
- Organizační řád ŽD a pracovní řád pro zaměstnance ŽD ze dne 25.9.1955, č.j. **63 431/55-PAM**, (Věstník MŠK 1955, str. 274).
- Zákon č. **89/1958** Sb., o výchově dorostu pro povolání v učebním poměru (**učňovský zákon**).
- Vyhláška MŠK č. **130/1958** Ú.l. ze dne 9.8.1958, o finančním a hmotném zabezpečení učňů.
- Zákon č. **186 /1960** Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (**školský zákon**).
- Směrnice k provedení některých ustanovení školského zákona č.j. **2036/61 – I/2**, ze dne 3.1.1961, o nových názvech škol a zařízení.
- Zákon č. **65/1961** Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, vyhláška ÚRO o úkolech orgánů ROH a NV při výkonu dozoru a péči o bezpečnost a ochranu zdraví při práci č. **83/1961** Sb., a směrnice MŠK ze dne 24.3.1959, č.j. **13 076 / 59 – E I/2**, o zajišťování ochrany zdraví a bezpečnosti při práci ve školách, zařízeních a organizacích resortu MŠK (Věstník MŠK 1959, str.110, 294, Věstník MŠK 1960, str.138).
- Směrnice MŠK č. **99/1962** Sb., o organizaci a výchovné práci DM spravovaných NV (kromě DM zemědělského školství a DM s ochrannou výchovou). Rušila organizační řád pro ŽD a směrnice pro výchovnou práci v ŽD ze dne 2.4.1955, č.j. **24 700/55** (Věstník MŠK 1955, str. 296).
- Směrnice MŠK č. **70/1963** Sb., o zřizování a členění DM s ochrannou výchovou a o diferenciaci chovanců, (Věstník MŠK 1963, str. 221).
- Vyhláška MŠK č. **84/1965** Sb., o učebních oborech a o finančním a hmotném zabezpečení učňů. Rušila platnost vyhlášky č. **130/1958** Ú.l.

- Vyhláška MŠK a Hlavního arbitra ČSSR č. **39/1966 Sb.**, o vedlejší hospodářské činnosti na některých školách poskytujících střední a vyšší vzdělání a v některých jiných školských zařízeních.
- Vyhláška č. **61/1969 Sb.**, o finančním a hmotném zabezpečení učňů.
- Pracovní řád pro výchovné a ostatní pracovníky škol a výchovných zařízení a pro pracovníky školních jídelen a jídelen ve výchovných zařízeních spravovaných NV, ze dne 19.7.1971, č.j. **16 300/71-132** (Věstník MŠ a MK ČSR 1971, str.113), jak vyplývá ze změny a doplnění provedených výnosem ze dne 15. 4. 1977, č.j. **12 000/74-42** (Věstník MŠ a MK ČSR 1977, str. 50).
- Pokyny k pracovnímu řádu pro výchovné a ostatní pracovníky škol a výchovných zařízení a pro pracovníky školních jídelen ve výchovných zařízeních spravovaných NV ze dne 19.7.1971, č.j. **16 301/71-132** (Věstník MŠ a MK 1971, str. 116), jak vyplývá ze změny a doplnění provedených pokyny ze dne 12.4.1977, č.j. **11 999/77-42** (Věstník MŠ a MK ČSR 1977, str. 50).
- Směrnice MŠ a MK č. **19/1972** ze dne 27.7.1972 pro DM spravované NV o výchově dorostu pro povolání v učebním poměru (**učňovský zákon**).
- Směrnice č.j. **18 382/72 - 24** ze dne 22.8.1972, o kvalifikaci výchovných pracovníků na školách a výchovných zařízeních (Věstník MŠ a MK ČSR 1972, sešit 9, str.156).
- Zákon č. **63/1978 Sb.**, o opatřeních v soustavě základních a středních škol (dále ZŠ a SŠ).
- Zákon č. **76/1978 Sb.**, o školských zařízeních (**školský zákon**).
- Zákon č. **77/1978 Sb.**, o státní správě ve školství.
- Směrnice č. **12/1979** ze dne 26.7.1979, o DM.
- Zákon č. **29/1984 Sb.**, o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**).
- Zákon č. **31/1984 Sb.**, kterým se mění a doplňuje zákon o státní správě ve školství a zákon o školských zařízeních.
- Zákon č. **188/1988 Sb.**, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**).
- Zákon č. **171/1990 Sb.**, o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), doplňuje a mění zákon č. 29/1984 Sb.
- Zákon **522/1990 Sb.**, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), ve znění zákona č. 171/1990 Sb.
- Zákon č. **564/1990 Sb.**, o státní správě a samosprávě ve školství.

- Vyhláška MF ČR **205/91** Sb., o hospodaření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu a o finančním hospodaření rozpočtových a příspěvkových organizací.
- Zákon č. **390/1991** Sb., ze dne 10.9.1991, o předškolních zařízeních a školských zařízeních, doplňuje zákony č. 76/1978 Sb. a č. 31/1984 Sb. o školských zařízeních.
- Vyhláška č. **354 / 1991** Sb., o středních školách.
- **Vyhláška č. 64/1992 Sb.**, ze dne 28.1.1992, o **DM**.
- Zákon č. **134 / 1993** Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb. a zákona č. 522/1990 Sb.
- Zákon č. **190/1993** Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb. a zákona č. 134/1993 Sb., zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, a zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona č. 31/1984 Sb. a zákona č. 390/1991 Sb.
- Zákon č. **331/1993** Sb., kterým se doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**).
- Zákon č. **256/1994** Sb., kterým se mění zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 390/1991 Sb. o předškolních zařízeních a školských zařízeních, ve znění zákona č. 190/1993 Sb.
- Zákon č. **138 / 1995** Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezů Ústavního soudu ČR č.49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb. a zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních ve znění zákona č. 31/1984 Sb., zákona č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.
- Zákon č. **139/1995** Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb.
- Vládní nařízení č. **68/1997** Sb., o pedagogických pracovnících.
- Vyhláška č. **315/1997** Sb., ze dne 3.12.1997, kterou se mění vyhláška č. **64/1992** Sb., o **DM**.
- Vyhláška **326/1998** Sb., mění a doplňuje vyhlášku č. **315/1997** Sb., o **DM**.
- Zákon č. **19/2000** Sb., kterým se mění zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě ZŠ a SŠ (**školský zákon**).

- Zákon č. **109/2002 Sb.**, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
- Zákon č. **284/2002 Sb.**, kterým se mění zákon č.564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.
- Zákon č.**181/2003 Sb.**, kterým se mění zákon č.564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.
- Zákon **561/2004 Sb.**, ze dne 24.9.2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (**školský zákon**).
- Zákon č. **563/2004 Sb.**, ze dne 24.9. 2004, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

4.4 Pojetí výchovné práce v současných domovech mládeže

Nový školský zákon č. 561/2004 Sb., platný od 1.1.2005, řadí DM mezi ***školská výchovná a ubytovací zařízení***, která mají zajistit žákům a studentům středních škol a učilišť ***celodenní výchovu, ubytování a stravování***.

DM je školské výchovné a ubytovací zařízení, které plní ***výchovně – vzdělávací, zdravotní a sociální funkci*** výchovy mimo vyučování.

Organizace DM se dále řídí vyhláškou MŠMT č.64/1992 Sb., podle níž se DM člení na ubytovací jednotky I. a II. kategorie. Pro zařazení do I. kategorie musí být DM vybaven ústředním topením, koupelnou nebo sprchou s teplou vodou a na pokojích smí být umístěna nejvýše 3 lůžka. DM zařazen do I. kategorie poskytuje ubytování žákům a studentům středních odborných škol a učilišť, speciálních středních odborných škol, gymnázií a speciálních gymnázií za úhradu 800 Kč až 1 200 Kč měsíčně a DM II. kategorie za 500 Kč až 800 Kč měsíčně.

Ubytování v DM není nárokové. Přednostně jsou do DM umisťováni žáci podle kapacity v tomto pořadí: z DD, ze sociálních nebo zdravotních důvodů, jejichž rodiče dlouhodobě pracují v zahraničí, nadaní a talentovaní, ostatní dojíždějící a to podle místa trvalého bydliště. Dále jsou přednostně jsou umisťováni žáci nižších ročníků. O přijetí do DM rozhoduje ředitel.

DM poskytuje ubytovaným celodenní stravování formou snídaně, obědu a večeře.

DM může provozovat svou činnost i ve dnech pracovního volna nebo v období prázdnin. Provoz o víkendech je dán specifickými podmínkami škol, ze kterých jsou žáci v DM ubytováni a to zejména velikostí spádového okruhu, z kterého žáci dojíždějí, případně systémem praxí, které mohou zasahovat i do dnů pracovního volna či prázdnin.

Krátkodobé či jiné komerční ubytovávání dalších osob v DM během školního roku nesmí narušovat výchovné působení DM a hygienické předpisy.

DM může být samostatným subjektem a slouží žákům více škol nebo je součástí střední školy. Řízení DM zůstává *horizontální*: ředitel, vedoucí vychovatel, vychovatelé, asistenti pedagoga, technickohospodářští pracovníci (odborný referent pro účetnictví a mzdy, administrativní pracovník) a provozní pracovníci (vedoucí školní jídelny, šéfkuchař, kuchařka, vrátný, údržbář, uklízečka).

Jako poradní orgán zřizuje **ředitel** pedagogickou radu, jejímiž členy jsou zpravidla: ředitel, zástupce ředitele, vedoucí pro ekonomiku a provoz, pedagogičtí pracovníci.

Pedagogická rada se zabývá: plánem výchovně vzdělávací práce, jeho plněním a dosaženými výsledky, návrhy a opatřeními, podněty ke zlepšení práce, aktuálními úkoly v systémech práce.

Ředitel DM nebo školy vydává **vnitřní řád domova**, se kterým musí být prokazatelně seznámeni všichni žáci i jejich rodiče a který bývá celoročně vyvěšen na přístupném místě. Vnitřní řád DM obsahuje práva a povinnosti ubytovaných žáků a může být i součástí školy.

Jedním z práv ubytovaných žáků je možnost být zvolen do **žákovské samosprávy**, která je iniciativním orgánem vedení DM a může organizovat sportovní, kulturní či společenské akce.

Součástí vnitřního řádu bývá i **denní režim** DM, který stanovuje základní rozvrh režimových momentů a činností v DM: budíček, osobní hygiena a úklid pokojů, snídaně, oběd, osobní volno popř. vycházka, studijní doba, večeře, večerka. Denní režim je dán specifickými podmínkami školy, např. místními, počtem žáků, věkovým složením apod. Denní režim by měl být sestaven tak, aby odpovídal potřebám vyvíjejícího se organismu, duševní hygieně a dával dostatek prostoru pro individuální zvláštnosti každého žáka.

Pro posílení účinnosti vnitřního řádu DM jsou užívána *výchovná opatření*: pochvala vychovatele, pochvala ředitele, pochvalný dopis ředitele zaslaný rodičům, věcný dar.

V případě porušování vnitřního řádu DM jsou používána výchovná opatření: napomenutí vyslovené vychovatelem, důtka udělená ředitelem a kázeňská opatření jako je podmíněné vyloučení z DM, vyloučení z DM a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku.

Podle počtu ubytovaných žáků může být jmenován *vedoucí vychovatel*. Hodnotí a organizuje výchovně vzdělávací činnost vychovatelů, sjednocuje požadavky vychovatelů na žáky, spolupracuje se žákovskou samosprávou, sestavuje rozvrh služeb pedagogů, navrhuje sestavení a přidělení výchovných skupin vychovatelům. Sám také vykonává přímou výchovnou práci v rozsahu 17 – 20 hodin týdně, kterou zaznamenává do předepsané dokumentace.

Před rokem 1989 byla výchovná činnost ve větší míře ovlivňována požadavky KV, vládnoucí politické strany a společenských organizací. Za posledních 15 let proběhly v DM významné změny, které se dotýkaly především modernizace prostředí DM, obsahu výchovné práce a osobnosti vychovatele.

Díky jinému systému hospodaření v důsledku získání právní subjektivity DM, došlo velmi výrazně ke zkvalitnění vnějšího i vnitřního prostředí DM, (snižování počtu lůžek na ubytovací jednotce, modernizace interiérů, koupelen, hygienických zařízení atd.) Mnoho finančních prostředků bylo vloženo do stavebních oprav většinou historických budov DM a do vnitřních stavebních úprav. Přistoupilo se ke zřizování moderně vybavených společenských místností, kluboven, knihoven a studoven. V neposlední řadě se věnovala velká pozornost výstavbě sportovních hřišť, stadionů, posiloven a tělocvičen pro sportovní vyžití ubytované mládeže, jak dokladují DM nejen na Domažlicku.

Pedagogičtí pracovníci, kteří jsou zařazeni ve funkci *vychovatele* DM, mají stanovenou přímou výchovnou práci 30-32 hodin týdně. Náplň práce vychovatele vyžaduje, aby uměl připravit nabídku činností, odborně pomoci žákům při přípravě na vyučování, navodit a motivovat volnočasové aktivity spontánního charakteru. Splnění

těchto úkolů klade vysoké nároky na pedagogickou kvalifikaci vychovatelů. Odbornost, jejich specializace, znalosti a dovednosti v určité zájmové oblasti zvyšují jejich přirozenou autoritu.

Pro středoškolský věk je typická široká škála zájmů, které jsou již relativně hluboké a stálé. V DM má být dostatek prostoru pro realizaci zájmů žáka, které přinášejí nejen seberealizaci s následným sebeuspokojením a posílením sebevědomí, ale také rozvoj osobnosti. Zájmy se v DM mohou uspokojovat individuální činností v době osobního volna nebo skupinově v organizovaném zájmovém útvaru, či neformální klubovou činností. Ta je obvykle vázána na službu příslušného vychovatele, který danou činnost garantuje. Vychovatel během své služby působí jako iniciátor, vedoucí a rádce zájmových aktivit. Využívá nových forem práce jako je *animace* či *výchova zážitkem*.

Žáci, přecházející z rodin do nového sociálního prostředí střední školy a DM, si musí v krátké době osvojit nové studijní návyky, podřídit se relativně pevnému dennímu režimu a budovat nové sociální vztahy v novém prostředí. To vše klade na jejich psychiku zvýšené nároky. Plynulý a bezproblémový přechod by jim měla usnadnit výchovně-vzdělávací činnost DM, nabídka zájmových, ať už sportovních, kulturních, estetických, pracovních či společenských aktivit. Vychovatel plní nejen funkci pedagoga, ale zastupuje i rodiče, staršího kamaráda – rádce. Velkou roli zde hraje navázání neformálních vztahů vychovatel – žáci. Vychovatel si musí budovat především přirozenou autoritu založenou na empatii, vlastních znalostech, důslednosti a náročnosti nejen vůči žákům, ale především i sám k sobě.

Dodržování nočního klidu, zajišťování nerušeného spánku a v případě onemocnění žáka i podávání léků během své pracovní směny, je pracovní náplní *asistenta pedagoga* s nočním dozorem. Na tyto vychovatele se nevztahuje míra přímé výchovné práce a jejich pracovní doba je stanovena na 42,5 hodin týdně.

DM by měl kromě přípravy na vyučování a vytváření studijních návyků působit jako středisko spontánních zájmových činností, které mohou vést kromě vychovatelů také *smluvní externí spolupracovníci DM* (lektoři jazykových kurzů, tělovýchovní instruktoři). (Pávková, 1999, s.138)

Pro zájmy, které nelze plně rozvinout v DM, je studentům umožňována účast v organizovaných činnostech, které nabízejí v místě ostatní subjekty – např. základní umělecká škola, sportovní oddíly, taneční a jazykové kurzy atd. Účast v těchto aktivitách je buď individuální nebo ve větší skupině za doprovodu vychovatele- např. taneční kurz.

Podle velikosti DM a jeho podmínek a vyžadují-li to okolnosti může být v DM ustavena funkce *výchovného poradce*. V současné době je nutné věnovat zvýšenou pozornost prevenci negativních sociálních jevů, zvláště v zařízeních, kde se stýká větší počet jedinců. Při prevenci šikany, různých druhů závislostí, rasismu, zneužívání návykových látek apod. je důležitá spolupráce DM se subjekty, které se touto problematikou zabývají (PPP, střediska výchovné péče) .

Obsah výchovné činnosti v DM navazuje na obsah výchovně vzdělávací práce střední školy a rodinnou výchovu. Jednou formou spolupráce s rodiči je podepisování *odjezdových knížek* žáků mladších 18 let, kterou rodiče stvrzují svým podpisem, dále písemné či telefonické informace podle závažnosti sdělení a osobní kontakt vychovatelů se zástupci žáka, většinou na začátku prvního školního roku. Také spolupráce vychovatelů se zástupci žáka získala „lidštější rozměr“.

Spolupráce vychovatelů s učiteli školy se uskutečňuje formou účasti vychovatelů na pedagogických radách školy a příležitostnými návštěvami učitelů v DM.

V DM zůstává tradiční rozdělení žáků na výchovné skupiny, kdy jedna skupina se naplňuje do počtu 24 žáků nebo 15 žáků cizí státní příslušnosti či shodného počtu s počtem žáků ve třídě speciální školy, pokud se jedná o žáky speciálních škol. V současnosti se už nedá přísně dodržovat pravidlo dělení podle stejného pohlaví, věku a stejné školy, ale přihlíží se z počtu ubytovaných žáků, jejich schopnostem, zájmům i příbuzenským vztahům. V DM s menším počtem žáků je činnost se smíšenou skupinou zcela samozřejmostí. Z přirozeného jevu, který přinesla nová doba, vyplynulo i hlavní poslání DM, a to je vytvářet přirozené společenské prostředí přizpůsobené individuálním potřebám žáků, prostředí co nejvíce napodobující domov. Ubytování žáci by se měli vychovávat takovým způsobem, aby dokázali přizpůsobit a ovládat své chování a žít v souladu se svým okolím, prostředím, svými vychovateli i vrstevníky.

Různorodost zájmů, potřeb, mentality a schopností žáků klade vysoké nároky na organizaci a realizaci výchovné práce v DM, na odborné i lidské vlastnosti vychovatele.

Vychovatel musí při své denní práci umět respektovat věkové zvláštnosti mládeže, má jí být přítelem, instruktorem i rádcem. Svou autoritu si nemůže budovat příkazy, zákazy a tresty, ale autorita vyplývá z jeho lásky k dětem, způsobem řešení konfliktních situací, vedením k využívání volného času hodnotným způsobem.

V posledních deseti letech pokračuje, v důsledku snižování počtu žáků ve třídách, spojování středních škol, vyšších odborných škol a středních odborných učilišť pod jedno ředitelství. (viz příloha č.18)

Na základě tohoto faktu, a v důsledku tržní ekonomiky, jsou v DM ubytováváni žáci z různých typů škol, společenských skupin, rozdílných zájmů, schopností a potřeb, což ve svém důsledku klade vysoké nároky na odborné vzdělání vychovatelů. Funkce vychovatele se stává stále více rizikovějším povoláním. (viz příloha č.19)

5. ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala dosud málo probádanou oblastí - dějinami jednoho typu školských ubytovacích zařízení, tj. historií domovů mládeže. Jejím cílem bylo zmapovat ubytovací zařízení v domažlickém regionu po roce 1945 do současnosti.

Vzhledem k širšímu záběru daného tématu, rozsáhlému množství odborných zdrojů a jejich zpracování, se bakalářská práce pokusila co nejvíce přiblížit k vytčenému cíli, tj. zaznamenat všechny začátky ubytovacích zařízení pro mládež po roce 1945 v domažlickém regionu, jejich vývoj až po současnost a lze konstatovat, že se jí vytčeného cíle v rámci dostupných možností podařilo dosáhnout.

Bakalářská práce vznikala v době změn pojetí výchovné práce ve zkoumaných zařízeních, v době, kdy přestávala platit řada právních norem a v platnost byly uváděny zákony nové. Přesto se dá říci, že zpracováním získaných informací je bakalářská práce pro zkoumanou oblast přínosem. Získaná fakta lze v budoucnu využít pro další práce na téma školských ubytovacích zařízení. Historii jednotlivých domovů mládeže v regionu je možno prakticky využít k publikaci v regionálním tisku.

6. Seznam použitých odborných zdrojů

- BAŤA, T. *Úvahy a projevy*. Praha: Institut řízení, 1990. ISBN 80-7014-024-0
- HABARTOVÁ, M. *Síť domovů mládeže v ČSR*. Praha: Ústav školských informací při MŠ ČSR, 1988.
- HABARTOVÁ, M., STRÍBRNÁ, A. *Přehled o ubytování studujících ve školských zařízeních v ČR*. Praha: Ústav školských informací, 1990.
- KÁDNER, O. *Vývoj soustavy obecného školství*. 1.díl.1.vyd. Praha: SFINX, 1929.
- KÁDNER, O. *Základy obecné pedagogiky*. 1.díl.1.vyd. Praha: UNIE, 1925, 8, 471 s.
- MARTINÁKOVÁ, D. *Síť domovů mládeže v ČSR*. Praha: Ústav školských informací při MŠ ČSR, 1988.
- OTTO, J. *Ottův slovník naučný*. 1.vyd. Praha: Odeon, 2000. ISBN 80-242-0288-3
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 232s. ISBN 80-7178-295-5
- PROCHÁZKA, V. *Příruční slovník naučný*. 1.díl.1.vyd. Praha: ČSAV, 1962.
- PROCHÁZKA, V. *Příruční slovník naučný*. 2.díl.1.vyd. Praha: ČSAV, 1963.
- SELLNEROVÁ, J., FIALA, Z., NAZANEC, M. *Výchova mimo vyučování v systému přípravy mládeže v obchodě*. 1.vyd. Praha: Merkur, 1987.
- ŠVINGALOVÁ, D. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářských prací*. 1.vyd. Liberec: TUL, 2003. 43 s. ISBN 80-7083-704

Regionální publikace

- Almanach Domažlického gymnasia 1871- 1921*
- Almanach k 100. výročí založení gymnasia v Domažlicích 1871-1971*
- Almanach 1871-2001 Gymnázium J.Š. Baara*
- Almanach ke 40. výročí ekonomického školství v Domažlicích*. MKS Domažlice 1996.
- Den otevřených dveří 1998*. VOŠ, OA a SZŠ Domažlice.
- Historie a současnost učňovského školství v Domažlicích*. Domažlice: Stráž, 1987. 35 s..
- Kronika SZTŠ Horšovský Týn 1945-2003*
- 50 let zemědělského učňovského školství v Horšovském Týně*. Domažlice, Stráž, 1985.
- SZeŠ Horšovský Týn*. Horšovský Týn 1995.

Právní normy

Sbírka zákonů 2004, částka 190, ze dne 10.11.2004

Zákon č. 31/1953 Sb., zákon č. 95/1948 Sb., zákon č. 89/1958 Sb., zákon č. 186/1960 Sb., zákon č. 76/1978 Sb. ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 29/1984 Sb. ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 564/1990 Sb., zákon č. 561/2000 Sb., zákon č. 563/2004 Sb.

Vyhláška č. 354/1991 Sb., vyhláška č. 64/1992 Sb. ve znění vyhlášky 315/1997 Sb. a vyhlášky č. 326/1998 Sb.

Věstník MŠNO 1926, MŠNO 1938, MŠO 1942, MŠO 1946, MŠVU 1949, MŠVU 1952, MŠVU 1955, MŠK 1959, MŠK 1960, MŠK 1961, MŠK 1962, MŠK 1963, MŠ a MK 1967, MŠ a MK 1968, MŠ a MK 1971, MŠ a MK 1972, MŠ a MK 1977, MŠ a MK 1978, MŠ a MK 1979.

Článek v novinách

KOBELA, N., KODĚRA, P. *Kulový blesk v režii romské školy*. Domažlický deník, 26.2.2005, roč. XIV, č. 48, s. 4.

ČTK. *Kraj schválil slučování škol*. Domažlický deník, 26.2.2005, roč. XIV, č. 48, s. 15.

Přadlenka – Zpravodaj pracujících závodu PČP Kdyně

Internát slavnostně otevřen. číslo 3/1988

Státní okresní archiv Domažlice

STEINBACHOVÁ, V. *Archivy škol 1787-1953*. Domažlice: SOKA, 1985. 90s.

Pamětní kniha Hájenské školy v Domažlicích 1922-1952

Pamětní kniha obce Kout na Šumavě 1937-1970

SOKA: inv. č. 317, sig. VII/6, inv. č. 335, sig. VII/6, inv. č. 413, sig. VII/7, inv. č. 416, sig. VII/6, inv. č. 527, sig. VII/6, inv. č. 18, sig. 453/2, inv. č. 24, sig. 455/1.

Archiv Muzea Chodska Domažlice: A 2/4c

Kronika VZŠ Domažlice

Stavební studie internátu ZOU HT 1962, Městský úřad Staňkov

Stavební povolení, Městský úřad Domažlice

7. Seznam příloh

- Příloha č. 1: Zápis z výroční zprávy VZŠ za rok 1951/52 (viz text – str. 22)
- Příloha č. 2: Zápis z Pamětní knihy Hájenské školy v Domažlicích (viz text – str. 23)
- Příloha č. 3: Žádost o zajištění objektu „ Zámeček“ (viz text – str. 27)
- Příloha č. 4: Síť DM v ČSR (viz text - str.44)
- Příloha č. 5: DM podle krajů k 15.12.1978 (viz text – str.44)
- Příloha č. 6: DM podle krajů k 31.10.1983 (viz text – str.44)
- Příloha č. 7: Retrospektivní přehled DM za ČR (viz text – str.44)
- Příloha č. 8: V klášterním konviktě – vzpomínka studenta (viz text – str.48)
- Příloha č. 9: Fotografie internátů v HT v roce 1960 (viz text – str.50)
- Příloha č.10: Článek ze zpravodaje (viz text – str.58)
- Příloha č.11: Sdělení o počtu zařízení pro děti a dorost (viz text – str.59)
- Příloha č.12: Žádost o povolení rekonstrukce domu (viz text – str.60)
- Příloha č.13: Fotografie DM Boženy Němcové 115 (viz text – str.62)
- Příloha č.14: Vzpomínka na internát (viz text – str.65)
- Příloha č.15: Zpráva o žákovském domově (viz text – str.69)
- Příloha č.16: Počet ubytovaných v DM k 31. 10. 1989 (viz text – str.71)
- Příloha č.17: Přehled některých zákonů pozbývajících platnost 1.1.2005 (viz text str.-71)
- počet listů 2
- Příloha č.18: Článek z novin – Slučování škol (viz text – str. 80)
- Příloha č.19: Článek – Společné soužití (viz text- str.80)

